

KÄSIKÄES

Õpetajaraamat tööraamatu juurde

Kristi Saarso

KÄSIKÄES

Õpetajaraamat tööraamatu juurde

Kristi Saarso

Tallinn 2011

Õppematerjali väljaandmist toetas Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadus-
ministeerium ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed

Haridus- ja Teadusministeerium

Integratsiooni ja
Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed

Tööraamatu valmimist koordineeris BDA Consulting OÜ

Testimist ja kirjastamist korraldas Multilingua Keelekeskus OÜ

MULTILINGUA

Toimetanud Sirje Ratso

Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso

Autoriõigus: Kristi Saarlo ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus
Meie Inimesed, 2011

ISBN 978-9949-9091-3-1 (trükis)

ISBN 978-9949-9091-4-8 (pdf)

Tasuta jagatav tiraaž

Eessõna

Õppekomplekti „Käsi käes” õpetajaraamatu eesmärgiks ei ole pakkuda valmis õpetamisretsepte – see, mis sobib ühele õpetajale, ei tarvitse sobida teisele. Pigem on siinsed näpunäited soovituslikku laadi ja annavad võimaluse ise edasi mõelda ja teha.

Õpetajaraamatust leiab ülesannete lahendusi, uusi ülesandeid ja soovitusi lisaülesannete või lisalugemise tarvis. Raamatus on (näidis)töölehti, mida õpetajal tuleb ka ise juurde teha. Siin on lühikesi näpunäiteid ja ideid materjali käsitlemiseks.

Paljude ülesannete puhul tuleb õpetajal sisu käsitlemisel lähtuda konkreetsete õppijate, konkreetse rühma vajadustest, iseloomust ja eelistustest.

Õppekomplekt toetab õppijate valmisolekut sooritada kodakondsuse eksam ja saada Eesti kodanikuks. Lojaalsusest Eesti riigile lähtub tööraamatu ideoloogiline struktuur ja komplekti inimlik mõõde. Lojaalne ei saa olla riigile, mille kohta ei ole piisavalt teadmisi, mille põliselanike mõttemaailmast, aga ka keelest piisavalt aru ei saa. Eestipärase mõttemaailma mõistmise ja loodetavasti armastamise, aga vähemalt aktsepteerimise õpetamisega peaks peenetundelisel ja delikaatsel moel tegelema ka selle õppekomplektiga töötav õpetaja.

Tööraamat on üles ehitatud nii, et selles olevat keelelist, aga teatud osades ka sisulist materjali mingi aja pärast meelde tuletatakse. Igas peatükis on lisaks sisulisele tuumale ka omandamiseks mõeldud sõnavara ja käsitletakse vähemalt üht grammatikateemat.

Tööraamatus on kakskümmend üks peatükki, mis jagunevad mõtteliselt alateemadeks. Üks teema on arvestatud keskmiselt 10–12 akadeemiliseks tunniks, kuid peatükkide ajaline maht ei ole võrdne. Nii ei tasu õpetajal liiga täpselt jälgida, et ühe teema läbimiseks peab kuluma tingimata 10, aga mitte 12 või 8 tundi. Tööraamatu komplekti kuulub lisaks õpetajaraamatule ka helisalvestis kuulamistekstidega.

Õpetaja peab jälgima ülesannete lahendamisel õppijate keeleoskust ja õppimistempot ning sellega arvestama. Nii liiga kiire, aga ka liiga aeglane tempo võib omandamisele takistuseks saada. Meeles tuleb pidada kindlasti seda, et teises keeles õppijal kulub sisulise töö tegemiseks rohkem aega kui emakeelsetel. Tööd eri tasemega õppijatega aitavad hõlbustada mitmeosalised ülesanded.

Õpetaja võib ise olla ajuti üks rühmaliikmetest, kaasa mängida, joonistada, naerda ja laulda, ülesandeid lahendada, kuid tal on kohustus samal ajal oma

õppijaid pidevalt jälgida ning olla valmis asuma kohe (keele)juhi rolli, kui õpi-olukord seda nõuab. Selline pidev valmisolek nõuab õpetajalt palju energiat, kannatlikkust, loovust, head tahet ja suurt paindlikkust.

Selleks palju jaksu ja kannatlikku meelt!

Kristi Saarlo

Esimene peatükk juhatab tööraamatu sisse ega käsitle ainsatki konkreetset ajaloo teemat. Esimeses peatükis tehakse esmakordselt tutvust ühe Eesti presidendiga (Lennart Meri), Eestimaa sünonüümide ja nime päritoluga. Peatüki esimesel pilgul keerukas sõnavara kordub järgnevatel peatükkides. Mitme peatüki peakirjad on parafraasid (nt „Elan maal, mille nimi on Eesti” – parafraas Lennart Meri „Tulen maalt, mille nimi on Eesti”, „Ma nägin Eestimaad” – Juhan Liivi „Eile nägin ma Eestimaad”) või käibe väljendid (vana hea Rootsi aeg), sellele tähelepanu juhtimine ja nende selgitamine jääb õpetaja ülesandeks.

Esimese peatüki läbimisel tuletavad õppijad meelde pöördelõpud, lepivad kokku üksteise sinatamises või teietamises (rühmatunde kujundamine), meenutavad ilmakaari, eristavad omadus- ja määrsõna; oskavad loetust olulisi fakte leida.

Uued sõnad ja väljendid: kodakondsus, pärinema / pärit olema, nimetama, esinema, kutsuma, reisikiri, enne meie ajaarvamist, muistne, kroonika, püsiv, kasutusele võtma, teene märk, päriselt, asukoht, perekonnaseis, paik.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

EESTIMAA

2. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesanne toimib rühmas üksteisega tutvumisel nn jäämurdjana, kui õppijad on sunnitud üksteisega suhtlema. Õpetaja võib vajaduse korral juhtida tähelepanu teietamisele ja sinatamisele. Kõigile sobiv suhtlusviis tuleks heade rühmasuhete tagamiseks kohe kokku leppida.

Kui rühmas on rohkem inimesi, võib õpetaja küsimusi tabelis olevatele lisaks mõelda. Nt *Missugune muusika sulle/teile meeldib? Missugust toitu sa/te üldse ei armasta?* jne.

Tabelis olevad (ja lisaküsimused) võib ka õppijate vahel jaotada nii, et igaüks saab kaks küsimust, mis ta peab konkreetsele paarilisele (mitte enda kõrval istujale) esitama ning seejärel paarilise vastuseid teistele tutvustama.

3. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesande eesmärk on näidata üles kaaslase aktsepteerimist ja võita tema usaldus, öeldes avalikult vaid seda, mida partner on lubanud jutustada.

4. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Ülesanne aitab aktiveerida olemasolevaid keeleteadmisi: õigete isikulõpude kasutamine, lausete moodustamine jm.

Õppija võib jutustada ka nii, nagu ta oleks ta ise üks pildil olijaist (minavormis).

5. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

A. c – Eestit.

B. Aesti, Haestii – kui õpilastele tundub mõni teine kuju sarnane nt nende emakeelest lähtuvalt, on ka see õige. Tingimuseks on oma seisukoha põhjendamine eesti keeles.

C. Ülesande C-osa pakub võimaluse fantaseerimiseks ja sobib keeleliselt tugevamale rühmale.

6. LUGEMINE. SÕNAVARA

(1) tuleb ette, (2) enne Kristust, (3) raamatus reisimisest, (4) on pärit, (5) väga vanad, (6) tegelikult, (7) on mõeldud, (8) paika, (9) alaliselt, (10) aja-loosündmuste kirjelduses, (11) nimetasid, (12) võttis kasutusele, (13) käibele võttis, (14) poeetiliseks, (15) eriti olulise tegevuse eest, (16) autasu

Üle jäävad: tavaliselt, kutsusid, harjutas, mängis

7. KIRJUTAMINE

Tabeli täitmisele tuleks kõigis seda tüüpi harjutustes kogu tööraamatus anda tagasisidet ja tagada see, et õppijad tõepoolest tabeli viimase lahtri („Tahan veel teada”) kohta infot otsivad. Tabelit ei tarvitse täita tööraamatus, kus on selleks üsna vähe ruumi, vaid õppija oma vihikus vm.

8. RÄÄKIMINE

Eesmärk on suuline kokkuvõte ja õpitu reflekteerimine.

9. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

1. Reiskirjanik Justin Petrone **on pärit** Ameerikast, aga elab nüüd **alaliselt** Eestis.
2. Justin Petrone **reisikiri** jutustab Eestist nii, nagu tema seda maad näeb.
3. Eestlased saavad raamatust lugeda, mida välismaalased Eestist **tegelikult** arvavad.
4. Raamatus **esineb / tuleb ette** naljakaid kohti tema kokkupuudetest Eesti bürokraatiaga.
5. **Ajaloolistel/muistsetel** sündmustel Petrone eriti ei peatu.
6. Vahel kirjutab Petrone ka naistelehe artikleid, kus on **poetilisi/kirjanduslikke** liialdusi.
7. Kuigi Justin Petrone nimi on tuntud, ei ole ta veel **autasu/teenetemärki** saanud.
8. „Ma hakkasin seda **paika/maad/kohta** armastama tema ilus ja inetuses, ja armastasin edasi ka neil hetkedel, kui mind maale tagasi lasta ei tahtud,” kirjutab Justin Petrone oma Eestimaa-raamatus.

10. LUGEMINE

Ülesande tekst on keeruline ja sellest arusaamine võib vajada õpetaja toetust.

1. Eesti on maa, kus on väga vähe rahvast.
2. Eestis on väga vana kultuur.
3. Eestlased laulsid ennast uuesti iseseisvaks
4. Eesti on nagu üks suur perekond.
5. Eesti on osa Euroopast.

11. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Ülesandel puudub üheselt õige vastus. Oluline on põhjendamisoskuse arendamine. Ka näiliselt „vale” seisukoht on õige, kui õppija suudab oma seisukoha arusaadavaks teha. Õpetaja ülesandeks on toetada rühmasisest arutelu.

12. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärgiks on õpitu kinnistamine.

13. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

14. RÄÄKIMINE. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Püramiidi võivad õppijad vihikusse joonistada.

Kuulamise käigus täiendavad paarilised oma püramiidi, kui see on vajalik.

15. GRAMMATIKA

16. GRAMMATIKA

17. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Grammatikaosa kordab varasemast tuttavat ja õpetab sufiksi *-lt* abil määr sõnu moodustama.

Ülesannete eesmärgiks on grammatikateema kinnistamine. Omadussõnade leidmisel võivad õppijad vajada õpetaja abi.

18. LUGEMINE

Ülesande mõtteskeem võiks olla teemat kokkuvõtval jutustamisel aluseks. Mõtteskeem aitab õpitut süstematiseerida ja kinnistada.

19. GRAMMATIKA

20. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE.

Õpetaja võib suunata õppijad ka n-ö olematuid liitsõnu moodustama.

Ülesande eesmärgiks on korrata liitsõna moodustamist.

21. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesandes võib kasutada ülesannetes 4 ja 10 õpitu.

22. KEELEKESKKOND

Keelekeskkonna ülesanded on mõeldud nende ajamahukuse tõttu kodus- teks või iseseisvalt lahendatavateks ülesanneteks. Koduseid ülesandeid tuleb kindlasti kontrollida, et nende sooritamine oleks eesmärgistatud.

Teine teema annab põgusa ülevaate Eesti vanimast ajaloost, tuletab meelde põhi- ja järgarvsõna, nende õigekirja. Peatükis korduvad üksikud ajaloolised faktid, mida õppijad lugesid ja kuulsid esimeses peatükis. Õppijad õpivad tundma Eesti ajaloos olulismaid perioode.

Uued sõnad ja väljendid: jääaeg, inimasustus, jagama, kiviaeg, rauaaeg, pronksiaeg, talurahvas, tihti, valitsus, valmistama, tööriist, jaotama, ordu, piiskop, usk, korraldama, rüüsteretk, valdus, linnaõigus, raad, raekoda, hävitama, hantsalinn, kutsuma, asula, asutama, pärn, teadlane, kammkeraamika, nõorkeraamika, baltlane, seotud olema, kaubavahetus, teravili, soojenema, maausk.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE. PAARISTÖÖ

Ülesanne aktiveerib õppijate olemasolevad teadmised antud teema kohta ja peaks nendes huvi äratama. Samuti kordab see küsimuse moodustamise oskust. Paaristööde puhul tuleb silmas pidada ka seda, et õppijad paarilisi vahetaksid, nii kujuneb harjumus koostööks kõigi rühma liikmetega.

2. SÕNAVARA

Sõnad on pärit ülesande 4 tekstist. Õpetaja võib õppijaid tõlkimisel vajaduse korral küll abistada, kuid tuleb jälgida, et see ei muutuks normiks.

3. SÕNAVARA. LUGEMINE

LÄHIAJALUGU	↑	Alates 1918. aastast kuni tänapäevani
UUSAEG		19. sajand – 20. sajandi algus
VARAUUSAEG		1558–1800
KESKAEG		13. sajand – 16. sajand
MUINASAEG		9. sajand e.m.a – 13. sajand
JÄÄAEG		2 000 000 – 10 000 aastat tagasi

Ajatelge võivad õppijad täiendada, muuta või pikendada ka tegevuste käigus, et saada Eesti ajaloo ajalisest kulust paremat pilti. Selle võib ka oma vihikusse joonistada.

4. LUGEMINE

- Ülesande A-osa on libiseva lugemise ülesanne, õppijate ülesandeks on leida tekstist vajalikke fakte.
- Teksti põhjal saab ajatelge täiendada nt Rootsi aja, Taani aja ja muuga.
- 1918–1940 ja alates 1991.

5. GRAMMATIKA

6. GRAMMATIKA

Grammatikaosa eesmärgiks on seestütleva käände funktsioonide õppimine või meeldetuletamine ja kasutamine erinevas lauseümbruses.

7. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab peatüki grammatikaosa. Ülesannete 4 ja 14 seestütlevas käändes olevad sõnad korduvad osalt. Korduvad sõnad tuleb küll üles leida,

kuid kui õpetaja on andnud ülesandeks sõnad välja kirjutada, ei ole seda otstarbekas mitu korda teha. Ratsionaalne on ülesannet lahendada ühiselt ja suuliselt.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

- Kivist, pronksist, rauast (luust)
- Jää
- Umbes 9000 aastat tagasi
- Rootsi, Poola, Taani ja Vene aeg
- Nimetused tulevad riikidest, kes Eesti territooriumil sel perioodil valitsesid
- Umbes sada(kond) aastat
- Umbes 5000 aastat

9. KIRJUTAMINE

Praeguse Eesti **kagupoolne** osa hakkas viimase jääaja jääst vabanema umbes 12 200. aastal enne meie ajaarvamist (e.m.a). Umbes 12 500 **aasta** eest oli jääst vaba ka Loode-**Eesti**. Jääkiht oli Eestis jääajal **umbes** ühe kilomeetri paksune, selle sulamisel hakkas maa tõusma. Ka praegu tõuseb maa Loode-Eestis paar millimeetrit **aastas** ja 12 000 aasta jooksul on maa seal **tõusnud** umbes 115 meetrit.

Pärast jää sulamist kattus maa **veega** ja kõige kõrgemal oli vesi vesi umbes 6000.–5000. aastal e.m.a. Tallinna kohal oli merepind siis **ligikaudu** 22 meetrit kõrgemal kui praegu, see tähendab, et suurem osa **praegusest** Tallinnast oli siis vee all.

10. GRAMMATIKA

Grammatikaosas võib õppijatega arutada ka põhi- ja järgarvu funktsiooni üle. Vajaduse ja võimaluse korral võib tuua näiteid ka õppijate emakeelest.

Kuna järgnevates peatükkides on samuti rohkesti arve, on selle grammatikaosa kinnistamiseks järgnevate peatükkide juures mõistlik reeglit ja järgarvu õiget käänamist meelde tuletada.

Arvude kokku- ja lahkukirjutamise kinnistamiseks on hea võtte rohkete arvudega etteütetus, kus õpilased saavad nt ise tempot dikteerida, ise oma tööd korrigeerida. Etteütletuse tekstidena võib kasutada tööraamatu tekste.

11. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärgiks on põhi- ja järgarvude õigekirja kinnistamine.

12. KUULAMINE

Ülesande eesmärk on harjutada sarnase kõlaga arvude kuulamisoskust.

- 18. päeval
- 1911 aastat
- 12. mai
- 12. juuni
- 28 paberit
- 88. võimalus
- 28 lille

13. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärk on rühma aktiveerimine ja arvude kordamine.

14. LUGEMINE

Ülesande eesmärgiks on harjutada tekstist info leidmise oskust ja tutvustada õppijaid tasemeeksamitele iseloomuliku ülesandetüübiga.

	ÕIGE	VALE
1. Eestis algas jääaeg 10 000 aastat tagasi.	☐	☒
2. Peipsi järve nimi on pärit 13. sajandist.	☐	☒
3. Venekirve kultuur on pärit Venemaalt.	☐	☒
4. Pulli asulast on pärit esimesed arheoloogilised leiud.	☒	☐
5. Kunda kultuur on kiviaja kultuur.	☒	☐
6. Noorem kiviaeg algas Eestis umbes 5000 aastat e.m.a	☒	☐
7. Pronksiajal olid levinud põllundus ja karjakasvatus.	☒	☐
8. Kroonikates on Eestit mainitud juba enne 1. sajandit.	☐	☒
9. Eestlased on baltlastega segunenud.	☐	☒
10. Rukis oli pronksiajal tähtis teravili.	☐	☒
11. Eestis hakkasid tamm ja pärn kiviajal kasvama sellepärast, et kliima soojenes.	☐	☒
12. Nöörkeraamika kultuur tõi kaasa taime- ja loomakasvatuse Eestis.	☐	☒
13. Koduloomadeks olid hobune ja koer.	☐	☒

15. SÕNAVARA.

Leia esimese tulba sõnadele teisest tulpast sobivad vasted või selgitused.

1 – l	8 – f
2 – d	9 – c
3 – m	10 – k
4 – n	11 – i
5 – b	12 – e
6 – g	13 – h
7 – j	14 – a

16. RÄÄKIMINE

Ülesande A-osa eesmärgiks on aktiveerida õppijate rääkimisoskus. Õpetajal tuleks pöörata tähelepanu sellele, et õppijad esitatud kõneväljendeid ka kasutavad. Kõneväljendeid vt lisaks Martin Ehala jt „Eesti keele suhtluslävi” (1997).

Ülesande B-osa suunab parema keeleoskusega õppijaid iseseisvalt ja sihipäraselt keelt kasutama.

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

13. sajandi alguses elas umbes **45** Eesti kihelkonnas **150 000** kuni **180 000** inimest. Nagu ka teised varajased põllumajanduslikud ühiskonnad, elasid eestlased alguses sugukondadena, kes olid majanduslikult sõltumatud. Kuni **1990.** aastateni arvati, et selline võrdne ühiskond kestis Eestis kuni **13.** sajandini, kuid viimased ajaloolaste tööd on tõestanud, et aastaks **1200** olid Eesti ühiskonnas juba kihid. Võim ja maa olid väikese hulga ülikute ehk vanemate käes.

18. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

A ja B tähistavad 2 paarilise töölehti. Ülesande täitmisel on õpetaja valmis õppijaid abistama. Ülesande võib teha ka äraarvamismänguna, mille puhul üks paariline peab teise selgitatud sõna ära arvama (vrd Alias).

19. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärgiks on sõnavara kinnistamine.

20. SÕNAVARA

maausk	esivanemaid ja loodust austav usk
kihelkond	vana haldusüksus
rüüsteretk	vallutamiseks ja hävitamiseks tehtav sõjakäik
viikingid	sõja-, mere- ja kaupmehed peamiselt Skandinaavias
rajama	asutama, ehitama

21. LUGEMINE

Teise aastatuhande **alguses** pärast meie ajaarvamist jagunes Eesti vaesemateks ja rikkamateks, kuid riiki veel **ei olnud** Kogukonnad tegid koostööd **kihelkonna** või maakonna piires.

Saarlased olid **suured** meresõitjad ja **korraldasid** rüüsteretki ka Läänemere teistesse riikidesse. Arvatakse, et osa viikingeid **oli pärit** ka Eestist. Aega 800–1050 **kutsutakse** ka viikingiajaks. 13. sajandil **püüdsid** Eestit vallutada sakslased, taanlased, venelased, leedulased ja teised. Muistse vabadusvõitluse (1208–1227) tulemusena **vallutasid** Põhja-Eesti taanlased, Lõuna-Eesti jäi sakslastele. Eestlased pidid **maausu** asemel võtma vastu ristiusu. Ristimisvett käidi mõnikord **salaja** maha pesemas. Sellel ajal rajati Eestis linnad ja ehitati kirikuid.

Oluline sündmus oli Jüriöö ülestõus 1343. aasta 23. aprillil. Jüriöö **ülestõusu** ajal astusid eestlased välja taani ja saksa mõisnike ning kloostrite vastu. Padise klooster põletati maha ja Harjumaal **hävitati** mõisaid. Vallutajaid päriselt **minema** ajada ei õnnestunud. Pärast ülestõusu müüs Taani **kuningas** oma valdused Saksa Ordule ja piiskopkondadele. Suuremad linnad, välja arvatud Narva, astusid Hansa liitu ja neid **kutsuti** hansalinnadeks

Ülesanne pakub võimaluse arutada selle üle, missuguseid hansalinnu õppijad teavad. Hea keeleoskusega õppijatele võib lisa lugemiseks võib soovitada katkendeid nt August Mälgu teosest „Läänemere viikingid”.

22. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärgiks on sisuline kokkuvõte eelmise ülesande sisust.

23. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärgiks on peatükis õpitu sisuline kordamine.

24. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Kordav ja kinnistav ülesanne pakub õppijatele võimaluse aktiivseks rääkimiseks. Õpetaja ülesandeks on jälgida kõigi osalemist vestluses.

25. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne pakub õppijatele võimaluse aktiivseks vestluseks. Õpetaja ülesandeks on jälgida kõigi rühma liikmete osalemist ühises arutelus ja vestlust juhtida.

26. KEELEKESKKOND

Iseseisvaks lahendamiseks mõeldud ülesanne, mille täitmist kontrollitakse järgmises õppetunnis. Kordamine järgmise teema alguses aitab aktiveerida olemasolevad (keele)teadmised, mille läbi kinnistub uus materjal omakorda paremini.

Sakslased tulevad. Keskaeg Eestis

Kolmanda teema eesmärgiks on ülevaate andmine keskaja sündmustest Eestis, Eesti vallutamisest erinevate suurte rahvaste poolt, eestlaste vabadusvõitlusest. Teema raames õpitakse kasutama lihtminevikku võrdluses täisminevikuga, tajuma küsimuse ja vastuse seost dialoogis.

Uued sõnad ja väljendid: muinasaeg, vabadus, sajand, mõök, piibel, vallutama, alistama, rahastama, kaupmees, usuline, ettekääne, ilmalik, talupoeg, eliit, ülik, vaimulik, pagan, ristiretk, teene, patt, heaks tegema, võitu saama, pühitsema, pühak, põletama, ründama, sõjaretk, sissetungija, põgenema, sundima, lahing, lüüa saama, vägi, vägivald, sepp, pääs, ordu, vabadusvõitlus, ristima, kindlaks määrama, killustama, taastama, levima, tapma, linnus.

1. SISEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesande eesmärgiks on õpitu (*-poolne*) ja kohanimede kordamine.

2. SÕNAVARA. LUGEMINE

Eesti muinasajast	sai 19. sajandil vabaduse sümbol.
Sakslased tulid ja vallutasid keskajal Eesti,	mõök ühes ja piibel teises käes.
Baltimaade vallutamisest	olid huvitatud kõige rohkem saksa kaupmehed.
Kaupmehed rahastasid	Eestimaa usulist vallutamist.
Baltimaadesse ei tulnud ühtegi saksa talupoega,	siia tulid ainult ülikud ja vaimulikud.
Vaenlase tapmine ei olnud ristiretkel patt, vaid heategu,	millega tehti heaks varasemaid pahategusid.

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Kui õppijad ei ole ristiretkedest kuulnud või ei tule ülesandega nõrgema keeleoskuse tõttu toime, võivad nad koostada esitatud sõnadega lauseid.

4. LUGEMINE

Tekst räägib **eestlaste võitlusest saksa vallutajate vastu**.

Küsimuste korral võib teksti sisu üle ühiselt arutleda.

Häälega lugemine harjutab õiget ja aktsendivaba hääldust ja kordab järgarvude teemat. Valet hääldust tuleb korrigeerida.

5. SÕNAVARA. KEELEKESKKOND

Ülesanne on mõeldud iseseisvaks tööks, selle täitmist tuleb kontrollida.

6. SÕNAVARA

Eestlaste **vabadusvõitlus** (mis?) vallutajate vastu lõppes Jüriöö **ülestõusuga** (millega?). Saaremaal on praegugi näha Maasilinna **linnuse** (mille?) asukoht. Kuumal suvepäeval **ründavad** (mida teevad?) lehmi parmud ja kärbsed. Uus purjelaev **ristiti** (mida tehti?) „Mariaks”. Madis **võitles** (mida tegi?) külmetusega küll vapralt, aga lõpuks **võitis** (mida tegi?) palavik. Talvehommikuti tuleb ennast lausa üles tõusma **sundida** (mida teha?), et õigeks ajaks tööle jõuda. **Ootamatult** (kuidas?) sadama hakanud vihm rikkus kogu sünnipäevapeo.

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärgiks on õpitut korrata ja süstematiseerida. Tabeleid võib kasutada abiks sündmustest jutustamiseks.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Joonistamine pakub vaheldust ja aitab käelise tegevuse kaudu õpitut kinnistada.

9. GRAMMATIKA

Grammatikaosa pöörab veel kord tähelepanu õigele hääldusele. Kui see ei ole rühmas probleemiks, võib ülesande vahele jätta.

10. KUULAMINE

Emal, eemal, teele, tere, puu, puurima, puru, pöörab, riul, riided, rida, raamat, õpilane, kroon, ronin, tee, äärne.

11. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärgiks on õpitu kordamine.

12. KUULAMINE. SÕNAVARA

Täna toimus Tallinnas Euroopa meistrite liiga valikmäng Eesti ja Serbia vahel, kus Eesti meeskond **sai** Serbiast **võitu** 1 : 0. Varem on eestlased **alistanud** serblasi nende koduväljakul. Juba esimese kümne minutiga **sundisid** eestlased muidu tugeva Serbia meeskonna kaitsesse ja said **pääsu** värava alla. Esimene värav Eesti kasuks sundis serblasi oma jõude koondama ja nii **ründas** meeskond **ootamatult** agressiivselt Eesti väravat. Tänu Eesti meeskonna tublile vastupanule ei õnnestunud neil seda aga **vallutada**. Pärast esimest poolaega tundus, nagu hakkaks Eesti meeskond väsimata või oli Serbia meeskond kutsunud appi oma **kaitsepühaku**. Igal juhul olid esimesel poolajal **võitmatuna** tundunud mehed pisut aeglasemad. Koduväljaku publik **innustas** Eesti meeskonda hõigetega ja viledega. Poolehoid taastas meeskonna **võitmatu** mängu ja nii seisis Eesti meeskond varsti jälle nagu **müür** ega lasknud serblasi teise poolaja lõpus väravale liiga lähedale.

13. LUGEMINE. SÕNAVARA

Ülesande eesmärk on juhtida tähelepanu sellele, et teksti sisu mõistmiseks ei ole vaja teada iga üksiku sõna tähendust.

14. SÕNAVARA

Ülesanne on mõeldud ensekontrolliks. Ülesande võib teha iseseisva tööna.

15. SÕNAVARA

Õpetaja abistab õppijaid täiendavate sõnaühendite leidmisel.

Nt *maha panema, maha tegema, maha jääma, maha langema, maha põlema*
võimalikuks, armsaks, vanaks, õnnelikuks saama

16. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on kinnistada ülesande 15 sõnavara.

17. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Küsimustele leiab vastused ülesande 13 tekstist.

18. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuulamisülesande jaoks kirjutab õpetaja tahvlile laulu sõnad. Iga kuulamis-korraga kustutab ta mõned sõnad. Õppijad peavad meenutama kustutatud sõnu ning neid kordama. Tegevust korratakse, kuni sõnu on jäänud vaid mõni üksik ning laul on õppijatele meelde jäänud.

Kui tahvlile kirjutamine ei ole võimalik, võib anda täitmiseks töölehe, kus õppijatel tuleb täita laulu tekstis olevad lüngad.

TÖÖLEHE NÄIDIS

Iga mees on oma ..... sepp

ja ..... õnne valaja.

(Jaa, jaa, jaa!)

..... prahvatab vimmm,

mis kogunend .....

(Jaa, jaa, jaa!)

Mõisad ....., saksad surevad,

mets ja maa ..... meitele,

jah, meitele, jah, meitele,

jah, meitele, meitele, meitele!

(Jah....., jah, meitele,

jah, meitele, meitele, meitele!)

Iga mees on ..... saatuse sepp
 ja oma ..... valaja.
 (Jaa, jaa, jaa!)
 Ükskord ..... vimme,
 mis ..... salaja ...

Metsad ..... , maad surevad,
 meie saame meitele,
 jah, ... , jah, meitele,
 jah, meitele, meitele, meitele!
 (Jah, meitele, jah, meitele,
 jah, meitele, meitele, meitele!)

..... põleme, meie sureme,
 siis ei jää ..... ühtegi orja,
 ei ..... orja, ühtegi orja,
 ei ühtegi, ühtegi ..... !

19. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Vajaduse korral tuleb õpetaja kaasabil teha ülesanne ühiselt, arutades läbi väljendite tähendused. Õpetaja võib tuua ka näiteid olukordadest, kus ülesande väljendeid veel kasutatakse.

Õpetaja jutustab Eesti ühest enim vaadatud filmist „Viimne reliikvia” . Võimaluse korral võib filmi või selle lõike ka ühiselt vaadata.

20. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Laul jutustab **eestlaste vabadusvõitlusest**. Õpetajal tuleb julgustada õppijaid kõneväljendeid kasutama.

21. GRAMMATIKA

Õpetajal tuleb selgitada täiendavalt liht- ja täismineviku funktsiooni, kui see on vajalik.

Lihtminevikku kasutatakse siis, kui lauses on viidatud konkreetsele aja- hetkele ja on teada, et tegevus on juba lõppenud.

Täisminevikku kasutatakse siis, kui on teada, et tegevus on toimunud, kuid ei ole teada, millal see toimus või kas minevikuline tegevus veel kestab. Vahel nimetatakse täisminevikku ka mineviku olevikuks.

22. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab liht- ja täismineviku grammatikaosa. Õppijad peavad keeruka teema kinnistamiseks ise mineviku aja kohta selgitusi andma.

23. SÕNAVARA

Ülesande 24 sõnu võib tõlkida või konteksti põhjal aimata lasta.

24. LUGEMINE

1–e, 2–c, 3–d, 4–g, 5–f, 6–a, 7–b

Dialoogi tuleb lugeda koos paarilisega ilmekalt.

25. KIRJUTAMINE

All on esitatud üks võimalikke vastuse variante, kuid ka teistsugused laused võivad olla õiged.

Sepaks saab õppida **Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskoolis**.

Sepaamet on olnud **austusväärne amet** (ja on seda ka tänapäeval).

Noori huvitab **sepatöö (väga)**.

Sepaamet on **väga populaarne**.

See on amet, mis nõuab **kannatlikkust ja rahulikku meelt**.

Sepale meeldib, kui **tellijal on sepisega rahul**.

Sepatööks on vaja **kogemusi**.

Vahel tahavad **ka tüdrukud sepaks õppida**.

26. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Paksus kirjas on ülesande küsimuste vastused.

A: Tere.!

B: Tere!

A: Ma sooviksin sepa tehtud **mõõka** osta.

B: Ei, mõõka meil kahjuks enam ei ole. Viimase mõõga ostis **Kalevipoeg** ära.

A: Siis on pahasti. Aga kas teil hobuseraudu on?

B: Jah, **hobuseraudu** ja küünlajalgu on. Missugust te soovite?

A: Ma tahaksin sellist, mis õnne toob ja **sepa tehtud** on.

B: Jah, õnne ma ei oska teile lubada, aga sepa tehtud on need kõik. See on **käsitöö**.

A: Aga kuidas ma tean, kas see hobuseraud, mille ma ostan, ikka õnne toob?

B: **Riputage see ukse kohale harud ülespidi.**

A: Kui palju see maksab?

B: See on käsitöö, **99 eurot** on tükk.

A: Hmm, hobuse jaoks oleks see ju liiga kallis.

B: **Hobustele** on allahindlus.

A: Noh olgu, üks hobuseraud, palun.

B: Palun, üks euro tagasi. Nägemiseni.

A: Nägemiseni.

27. RÄÄKIMINE. ROLLIMÄNG.

Rollimängus võib õppijaid innustada tegema lõbusat dialoogi kuulatud dialoogi eeskujul.

28. KEELEKESKKOND

Dialoogi aluseks on töölehe tekst. Kui õppijate keeleoskus on nõrgem, võib teksti esmalt ühiselt lugeda ning seejärel koostada iseseisva ülesandena dialoog, mis järgmises tunnis paarilisega esitatakse.

Neljanda teema eesmärgiks on anda ülevaade ajaloosündmustest Eestis kuni 18. sajandi alguseni, Tartu ülikooli sünnist ja taustast, Rootsi valitsusaja mõjust Eesti kultuurile ja haridusele ning Tallinna ühest sümbolist, Vanast Toomast. Eelmises peatükis õpitud minevikuajegadele lisandub enneminevik. Peatüki pealkiri on esitatud küsimusena, millele õpetajal võib olla ülesande 4 teksti puhul põhjust tähelepanu juhtida.

Uued sõnad ja väljendid: usk, ülemvõim, ülekohtus, areng, seisukoht, jutlusi pidama, tagantjärele, mõjutama, võimu all olema, köster, koosseis, talupoeg, keskpunkt, pärisorjus, sunnismaisus, pisut, õigus, kerge, kohtusse kaebama, alla käima, nälga kustutama, vahendama, kohalik, luteri usk, hulgas, kena, puruks lööma, pöörduma, nälg, tuulelipp, raekoda, kaabu, mõök, vuntsid, linnavaht, vibu, laskma, vastu pidama, edendama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesanne kordab varasemates peatükkides õpitut. Otstarbekas on kontrollida väljendite „tsaariaeg” ja „Eesti aeg” tähendusest arusaamist.

2. RÄÄKIMINE

Ülesanne kinnistab kõneväljendite kasutamisoskust. Õpetaja tagab kõigile õppijatele võimaluse oma arvamust avaldada. Vastus „ei tea” ei ole aktsepteeritav.

3. SÕNAVARA

Tõlkimise asemel võib õpetaja väljendeid ka lauses kasutada ning lasta õppijatel nende tähendust aimata. Väljendite iseseisev kasutamine lausetes aitab neid aktiivsesse sõnavarasse kinnistada.

4. LUGEMINE

C
D
A
B
F
E

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne aitab ülesande 4 teksti süstematiseerida ja ümber sõnastada. Ülesande võib teha paaristööna.

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Süvalugemise ülesanne, mille võib teha ka rühmatööna ning kujundada tugevama keeletaseme puhul diskussiooniks, kus rühmadel tuleb oma valikuid põhjendada ja seisukohti kaitsta.

7. GRAMMATIKA

Grammatikaosa jätkab eelmises peatükis alustatud minevikuaegade ja nende funktsioonide õpetamist. Enneminevikku võib võrrelda täismineviku ja lihtminevikuga ning selgitada nende funktsioonide erinevust.

Enneminevikku nimetatakse vahel mineviku minevikuks, mille all mõeldakse seda, et on teada, et sündmus või tegevus toimus minevikus ja et see on ka juba lõppenud. Tavaliselt kasutatakse enneminevikku liitlauses, kus teises lausepooles on kasutatud lihtminevikku.

8. GRAMMATIKA

Ülesanne aitab grammatikateemat kinnistada. Ülesande sisu kohta võib esitada õppijatele küsimusi: Miks oli Eestis nälg? Missugune oli ilm talvel? Mis levis? Mida püüdsid inimesed nälja vastu teha? Kui palju inimesi näljahäda tõttu suri? Kui Eestis oli Rootsi ajal nii palju viletsust ja häda, miks kasutatakse väljendit „vana hea Rootsi aeg”? Viimane küsimus peaks tugevama keeletasemega õppijad suunama arutlusele, kasinama keeleoskustasemega õppijail tuleb lugeda uuesti ülesande 4 teksti.

9. GRAMMATIKA

Ülesanne aitab kinnistada grammatikateemat. Õppijatel tuleb kindlasti lasta selgitada lausete sisu muutumist.

10. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

Ülesande võib teha nii individuaalse kui paaristööna.

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne aktiveerib väljendusoskust. Õpetajal tuleb anda õppijatele eneseväljenduseks aega.

12. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

Mõttesekeemi keskmeks on Vana Toomas. Õppijatel võib lasta skeemi põhjal jutustada, mida nad Vanast Toomast teavad. Ülesande võib teha ühistööna. Samuti võib suunata õppijad peale õppetööd iseseisva ülesandena internetist Vana Tooma kohta materjali otsima.

13. SÕNAVARA

Võimalikud liitsõnad: linnapea, linnavaht, tulekahju, tuulelipp, vibulaskmine, tuulepea, raekoda, raevaht, maailm, sõjaaegne, sõjalennuk, kesk-aegne.

14. KUULAMINE

Ülesande 13 sõnad on tekstis esile tõstetud. Õppijatel võib lasta nimetada, missuguseid sõnu nad tekstis ei kuulnud.

Vana Toomas on peaaegu kõige kuulsam tallinlane. Vanast Toomast on tehtud film „Varastati Vana Toomas” ja tema nime kannavad paljud tooted ja ka üks Tallinna restoran. Vana Toomas on Tallinnas elanud juba peaaegu 500 aastat – ta on nimelt Tallinna raekoja pronksist **tuulelipp**.

Vana Toomast sai Tallinna sümboolne valvur Rootsi ajal aastal 1530.

Vana Tooma kuju on 1 m 82 cm pikk. Tal on **keskaegse** sõduri riietus. Tal on käes mõök, peas lai kaabu ja nina all paksud vuntsid. Ta hoiab käes suurt lippu, mis näitab linnakodanikele, kustpoolt tuul puhub. Vana Too-

mas oli ka hea kaaslane **linnavahtidele**. Need helistasid Raekoja tornis kella, kui vaenlane lähenes või linnas puhkes **tulekahju**.

Legend räägib, et Toomas oli vaese Kala-Maie poeg, keda pandi tähele ühel kevadel **vibulaskmise** võistlusel. Ta oli ainus, kes suutis posti otsast maha lasta puust papagoi. Siis oli Tallinna **linnapea** otsustanud poisile korraliku hariduse ja lugupeetud **linnavahi** ameti anda. Hiljem võitles Toomas Liivi sõjas. Räägitakse, et vana mehena kasvatas Toomas endale suured vuntsid – täpselt samasugused, nagu **raekoja tuulelipu** mehel. Sellest ajast kutsub rahvas Tallinna **raekoja tuulelippu** Vanaks Toomaks.

Täna on Tallinna **raekoja** tornis juba kolmas Vana Toomas. Esimene Toomas pidas vastu 414 aastat. Teine Toomas kaotas 1990. aastatel tuulega oma mõõga. Alates 1996. aastast seisab tornis tänane kuju ja see on hästi vastu pidanud. Kõige esimest Vana Toomast saab vaadata Tallinna Linnamuuseumis. Kusagil mujal maailmas pole **raekoda**, mille **tuulelipuks** on **linnavaht**.

15. KUULAMINE

16. KUULAMINE. LUGEMINE

Vana Toomas on peaaegu kõige kuulsam elanik **Tallinnas**. Ta on Tallinna raekoja tuulelipp Vana Toomas on **1,82 m** pikk ja ta hoiab käes suurt **lippu**, mis näitab, kust tuul puhub. Toomas sai tuntuks kevadisel vibulaskmise **võistlusel**, kus ta lasi posti otsast alla puust papagoi. Linnapea andis poisile **korraliku** hariduse ja linnavahi ameti. Toomas võitles **Liivi sõjas**. Tallinna raekoja tornis on nüüd juba **kolmas** tuulelipp. Praegune kuju on **hästi** vastu pidanud. Tallinna raekoda on ainuke raekoda **maailmas**, kus tuulelipp on linnavahi kujuga.

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande täitmisel võivad õppijad vajada õpetaja abi. Seetõttu võib ülesande teha ühise rühmatööna, kasutades abiks nt eelnevalt täidetud mõtteskeemi.

18. RÄÄKIMINE

Ülesande võib siduda ülesandega 17.

19. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

1. Rootsi kuningas Gustav II Adolf
2. Rootsi Uppsala ülikool
3. 1918, kui rajati Eesti Vabariik
4. Üks Nobeli preemia, katalüüsi teooria loomise eest (keemia)
5. Pärnusse
6. 1884. Eesti Üliõpilaste Seltsile
7. Üheksa teaduskonda
8. Ülikoolil on umbes 1700 akadeemilist töötajat
9. Üle 18 000 üliõpilast

20. KEELEKESKKOND

Õppijatel võib lasta otsida täiendavat infot ka näiteks selle kohta, miks tegutses ülikool vahepeal Pärnus, või muid fakte Tartu ülikooli või mõne muu ülikooli kohta Eestis.

Tsaar on kaugel ja jumal kõrgel. Venestusaeg Eestis

Viendas peatükis käsitletakse tsaariaega ja tolleaegset venestamispoliitikat Eestis, vaadatakse Eesti kultuuriruumis märgilise tähtsusega filmi „Kevade”. Peatüki grammatikaosas käsitletakse mitte-eestlaste jaoks tavaliselt üsna keerukat sihitise teemat lõpetatud ja lõpetamata tegevuse aspektist ning sõnaühendeid sõnaga *võtma*. Õppijad harjutavad keelelise arutluse, kokkuvõtte tegemise ja ümbersõnastamise ehk parafraaseerimise oskust.

Uued sõnad ja väljendid: venestama, tsaar, keskvõim, järeltulija, põlisrahvastik, baltisakslane, koosseisu kuuluma, moodustasid ülemkihi, usku vahetama, vastu võtma, õigusi tagasi saama, vaevaliselt, kulgema, valdusi jagama, päriseks ostma, aega võtma, vabastama, talurahvaseadus, rüütel, ülemkiht, kohalik võim, mõisamaa, talumaa, pikaajaline, väljaränne, vene õigeusk, asjaajamine.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesande võib hõlbustamiseks teha paaristööna. Oluline on aktiveerida õppijate iseseisva mõtlemise oskus, mis aitab edaspidi kaasa verbaalsete seoste loomisele ja äratundmisele. Oluline on pöörata tähelepanu õppijate keelelise arutluse käigule. Õppijatele tuleb anda oma arutluskäigu tutvustamiseks piisavalt aega, kui tundub, et see on vajalik ja õppijad seda soovivad.

Nt

Õppija: *Järeltulija – järel + tulema. -ja* viitab isikule, seega tähendab see „kedagi, kes tuleb hiljem kui mina või pärast mind”.

Õpetaja: Mis sa arvad, kas lapsed ja lapselapsed võivad ka olla need, kes tulevad n-ö pärast meid või meie järel?

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesande eesmärgiks on arendada eestikeelset arutlusoskust. Mõõndustega on õiged kõik variandid, kuid need ei edasta kogu lause mõtet. Seetõttu võiks eelistada varianti C: **Eesti oli küll Venemaa osa, aga siin valitsesid 18.–19. sajandil baltisaksa mõisnikud.**

3. SÕNAVARA

4. LUGEMINE

Ülesanded on ettevalmistuseks lugemisülesandele.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Enne kavapunktide koostamise juurde asumist tuleb õpetajal kontrollida, kas kõik õppijad on tekstist aru saanud.

Kavapunktide koostamine eeldab teksti sisulist ja keelelist koondamist ja süstematiseerimist ning ümbersõnastamist. Kavapunktid võivad õppijad ette lugeda, kui see õpetaja hinnangul vajalik on.

6. RÄÄKIMINE

Kavapunktid toetavad eesti keeles jutustamist. Ülesande eesmärk on sisu reflekteerimine ja keelematerjali aktiveerimine. Kui õppijad vajavad meeldetuletamisel abi, võib tööraamatu tekst olla abiks, kuid mitte mahalugemiseks.

7. KIRJUTAMINE

Kirjutamisülesande eesmärgiks on õpitud materjali veelkordne kinnistamine.

8. GRAMMATIKA

Grammatikaosa käsitleb üht eesti keele veaohlikumat valdkonda, tehes seda sihitise ühe funktsiooni selgitamise kaudu. Grammatikaosas võib õpetaja vajadusel täiendavaid näiteid tuua või seda selgitada.

Kui tegevus kordub või kestab, kasutame eesti keeles osastavat käänat. Kui tegevus on lõpetatud või see ilmselt lõpetatakse, kasutame ainsuses

omastavat kääned, mitmuses nimetavat kääned. Eitusega koos kasutame alati osastavat kääned.

9. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on grammatikateema kinnistamine.

Eesti talupoeg tahtis **oma talu** päriseks osta.

Baltisakslased ei osanud alati **eesti keelt**.

Tsaar andis välja pärisorjust keelava **seaduse**.

Ma unustasin **reegli** ära.

Vaimulik luges **keerulist piibliteksti** kolm kuud.

Köster oli loomulikult **piibli** otsast lõpuni läbi lugenud.

Mõisnikud tõlgendasid **seadust** nii, nagu neile meeldis.

Kas sa seletasid talle selle **ülesande** ära?

10. SÕNAVARA

Ülesande eesmärgiks on laiendada õppijate sõnavara. Lisaks nt *juurde võtma*, *peale võtma*, *kasutusele võtma* jne.

11. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on kinnistada ülesande 10 sõnavara. Õpetajal tuleb juhtida tähelepanu sellele, et lauses vahetavad ühendverbi komponendid kohta: *maha võtma* > *võtan maha*.

Linnarahvas **võttis** valitseja rõõmsalt **vastu**.

Kui sa vähem sööd, **võta** kaalust **maha**.

Ole hea, **võta** see kast kapi otsast **alla**.

Võta see paberitükk maast **üles**.

Kui ma saaksin, **võtaksin** oma sõnad **tagasi**.

Kui sa ise ei jaksa, **võta** keegi **appi**.

12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Tunnis vaadatakse ühiselt videolõiku saksa ja eesti poiste vahelisest tülist filmis „Kevade”. Õpetaja juhendamisel leitakse küsimustele vastused. Õpetaja selgitab ka „Kevade” sündmuste konteksti ja tausta, et õppijatel oleks filmi sisust võimalik aru saada. Vajaduse korral tuleb filmilõiku uuesti vaadata, seda võib olla vaja järgmise ülesande edukaks täitmiseks.

13. RÄÄKIMINE. SÕNAVARA

Ülesande A-osa kinnistab filmilõigus nähtuga seotud sõnavara. Ülesande B-osa võimaldab nähtut iseseisvalt interpreteerida ja seeläbi õpitut kinnistada.

14. RÄÄKIMINE

Ülesande kõik väited on õiged. Õpetaja õhutab õpilasi ülesandes olevaid kõneväljendeid kasutama, et vestlusrutiini kujundada.

15. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesande võib teha rühmatööna, kui keeleoskus paaristööd ei võimalda. Ülesanne arendab rääkimisoskust.

16. RÄÄKIMINE

17. KIRJUTAMINE

Ülesannete eesmärk on olulise leidmine kuuldust ja nähtust ning selle ümbersõnastamine.

18. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

19. RÄÄKIMINE

Ülesande võib teha paaristööna. Vajadusel on õpetaja valmis õpilasi aitama. Kindlaks võib määrata teksti pikkuse, näiteks 5 lauset. Ülesanne 19 tehakse rühmatööna. Lisatingimuseks võib seada selle, et juba esitatud küsimusi ei tohi korrata.

20. KEELEKESKKOND

Filmi „Kevade” võib vaadata ühiselt, kui selleks on olemas piisav ajaressurss või ei luba õppijate keeletase sellest üksinda aru saada. Õpetaja võib valida vastamiseks ka vaid teatud küsimused, piirata vaatamist mõne olulisema episoodiga vms.

Õpetaja võib soovitada ka Oskar Lutsu „Kevade” lugemist. Lisaks eesti-keelsele ei peaks keelama ka tõlke kasutamist.

Eesti hümn. Ärkamisaeg Eestis

Kuuendas peatükis käsitletakse laulupidude traditsiooni tekkimist Eestis, ärkamisaega ja sellega seotud isikuid, põgusalt rahvuseepost. Õppijad õpivad tundma ja kaasa laulma Eesti hümn, kasutama tingivat kõneviisi.

Uued sõnad ja väljendid: riigihümn, rahvuslik teadvus, isamaa, viis, looma, üliõpilaste selts, ärkamisaeg, koorilaul, üldlaulupidu, ühendkoor, esitama, selts, viisi looma, helilooja, rahvuslik liikumine, rangelt keelatud, taas, karm karistus, iseseisvaks kuulutama, ametlikult kinnitama, iseseisvuse taastamine.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Sissejuhatuseks võib õppijatel lasta lisaks mõtteskeemi täitmisele jutustada oma kogemustest seoses laulupidudega, näidata laulupeoga seotud videoklippe vms. See aktiveerib õppijate varasemad kogemused ja keeleteadmised.

2. LUGEMINE

Libiseva lugemise ülesande eesmärk on aimata teksti mõtet seda pealiskaudselt lugedes.

3. LUGEMINE

4. RÄÄKIMINE

5. RÄÄKIMINE

Ülesanded 3 ja 4 on suunatud sisulisele tööle 2. ülesande tekstiga. Tabeli kolmanda lahtri küsimustele võib püüda leida vastuseid rühmas. Ülesande 3 tabeli täitmise võib teha ka paaristööna. Õpetaja kontrollib, et õppijad kasutavad võimalikult paljusid erinevaid küsisõnu.

6. SÕNAVARA

Ülesanne kinnistab uut sõnavara.

Eesti ja Soome **hümnid** aetakse vahel segi, ehkki sama meloodiat **esitatakse** erineva tempoga. President **kinnitati** ametisse teiseks ametiajaks. Nõukogude ajal olid isamaalaulud **rangelt keelatud**. Keelu rikkujat ootas **karm karistus**. Eesti **rahvuslikule liikumisele** panid aluse esimesed kõrgelt haritud eestlased – **kirjanik** Kristjan Jaak Peterson, arstid Friedrich Robert Faehlmann ja Friedrich Reinhold Kreutzwald. Esimesena **esitati** Eesti praegust riigihümni **koorilauluna** esimesel üldlaulupeol. Eestlased võtsid hümnini **uuesti riigihümnina** kasutusele 1991. aastal pärast **iseseisvuse taastamist**.

7. KUULAMINE. SÕNAVARA

8. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Eesti hümnini tekstist arusaamine ei ole kindlasti lihtne ning vajab õpetaja abi. Õpetajal ei tule hümnini tõlkima asuda, vaid püüda koos õpilastega selle teksti sisu leida. Järgnevad ülesanded aitavad sellele samm-sammult kaasa.

7. ülesanne keskendub hümnini ebaharilikele sõnadele ja ülesanne 8 vormidele (*teal, sull, truuiks* jne). Õppijad leiavad vastuse paaris töötades ja arutades.

Selleks, et hümnini mõttest paremini aru saada, võib selle ümber kirjutada seotud kõnena (jutuna).

10. KUULAMINE

Õppijad laulavad hümnini kaasa, hümnini tekst võib siiski abiks olla, kui sõnad veel meelde jäänud ei ole.

11. GRAMMATIKA

Õpetaja näitlikustab õppijatele tingiva kõneviisi kasutusvõimalusi ning õhustab neid ise näiteid tooma. Tingiva kõneviisi kasutamist korratakse ka edasistes õppetükkides, et seda kinnistada.

Tingivat kõneviisi kasutatakse:

- 1) soovi või unistuse väljendamisel,
- 2) viisaka soovi ja palve, ettepaneku või nõuande väljendamisel,
- 3) kaudse käsu, soovi või palve väljendamisel.

Tingiva kõneviisi minevikku kasutatakse siis, kui räägitakse tegevusest või seisundist, mis on möödas ja mille suhtes oletatakse midagi.

12. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on grammatikaosa kinnistamine. Õpetaja võib lisatingimuseks seada, et koostatavad laused oleksid humoorikad.

13. GRAMMATIKA. LUGEMINE

14. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ

I üldlaulupidu **ei toimunud** 1869. aastal Tartus, selle üldjuht ja korraldaja **ei olnud** Johann Voldemar Jannsen. Meestelauluselts Vanemuine **ei aidanud** üldlaulupidu korraldada. Peakomisjoni **ei juhtinud** Tartu pastor Willigerode. Laulupeol **ei osalenud** 4 orkestrit, 56 puhkpillimängijat ja 822 lauljat. Laulupeo korraldamise luba **ei palutud** kaks aastat varem. Koore **ei julgustatud** harjutama, sest luba veel polnud. Laule **ei valinud** Jannsen. Peaproov ei pidanud toimuma kinniste uste taga Maarja kirikus. Peaproov **ei õnnestunud** edukalt.

Üldlaulupeod **ei toimu** Eestis iga viie aasta tagant. Järgmine üldlaulupidu **ei toimu** aastal 2014.

Õppijad peavad iseseisvalt leidma, mis lausetes sisuliselt valesti on ning muutma laused õigeks. Sellega korratakse peamiselt lihtminevikku.

15. GRAMMATIKA

Loovülesanne kordab ja kinnistab grammatikateemat.

16. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

- A. 3. Eestlased hakkasid teadvustama end kui rahvust.
4. Hakkas kujunema eestlaste rahvuslik identiteet.
- B. Maarahvas

17. RÄÄKIMINE

Nii mõnegi õppija jaoks on need isikud Eesti kroonidelt tuttavad.

18. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Teksti võib lugeda lõikude kaupa ka häälega, see arendab õiget hääldust ja lugemisvilumust. Oma valikut tuleb õppijatel lasta põhjendada.

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne nõuab lugemis- ja kirjutamisoskuse kombineerimist. Kirjutamise aspektist on tegemist valdavalt teksti kopeerimise ülesandega.

20. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne nõuab õpitu sisulist koondamist ja õpitud keelematerjali aktiveerimist. Ülesande võib teha rühma arutlusena.

21. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE

Loovülesanne on kombineeritud grammatikaosa kordamisega. Õppijad võivad teha eelnevalt märkmeid, et jutustamist lihtsustada. Ülesande võib teha ka paaristööna.

22. KEELEKESKKOND

Keelekeskkonna ülesanne on mõeldud iseseisvaks lahendamiseks. Järgmisel tunnil kontrollitakse ülesande täitmist.

Esimene iseseisev Eesti Vabariik

Seitsmenda teema raames õpitakse tundma Eesti Vabariigi sünnilugu, Vabadussõja ja Tartu rahu tähtsust Eesti ajaloos, I ja II maailmasõja vahelisel ajal toimunud sündmusi. Õppijad õpivad kasutama koos modaalverbiga õiget tegevusnime.

Uued sõnad ja väljendid: autonoomiat andma, Maanõukogu, kohalik seadusandja, ohvitser, sõdur, rahvusväeosa, bolševik, võimule tulema, laiali saatma, vanematekogu, salaja, rahuläbirääkimised, tunnustama, okupatsioon, alustama pealetungi, ajutine, vabatahtlik, Vabadussõda, represseerima, vabadussõjalane ehk vaps, riigistama, parlamentaarne, valitsuskriis.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesande juurde pöördutakse teema käsitlemisel uuesti tagasi, et kontrollida selle õiget täitmist. Seetõttu ei tuleks õpetajal valede paaride parandamisega liialt kiirustada.

24. veebruar 1918 kuulutati välja Eesti iseseisvusdeklaratsioon	1934 algas autoritaarse valitsemiskorra aeg
25. veebruar 1918 algas Saksa okupatsioon	1918–1920 kestis Vabadussõda
22. september 1921 Eestist sai Rahvasteliidu liige	2. veebruar 1920 sõlmiti Tartu rahuleping

2. LUGEMINE

Tekstis on nimetatud iseseisvusdeklaratsiooni väljakuulutamist 24. veebruaril 1918 ja Saksa okupatsiooni algust 25. veebruaril 1918.

3. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande olulisemad faktid võib kirjutada parema ülevaate saamiseks tabelisse.

4. LUGEMINE. SÕNAVARA

Ülesanne tuletab meelde uute sõnade moodustamise põhimõtteid.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

6. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesanded tuletavad meelde küsimuse moodustamist ning küsimuse-vas-tuse seost, mis on varasematest õppetükkidest tuttav.

7. GRAMMATIKA

Grammatikaosa eesmärgiks on õppida tundma lähedase tähendusega modaalverbe *saama, võima, tohtima, suutma*.

8. GRAMMATIKA

Lisaks sobiva modaalverbi valikule tuletab ülesanne meelde pöördelõppe.

1. Kas sa **võid/saad/tohid** mulle kaubamaja juurde vastu tulla?
Muidugi **võin/saan/tohin**. Palun ära ainult hiljaks jää.
2. Kas ma **võin/tohin** oma mantli siia riputada?
Muidugi **võid/tohid**. Palun, siin on riidepuu.
3. Kas **võib** olla, et ta unustas meie kokkusaamise ära?
Ei usu, ma rääkisin temaga poole tunni eest.
4. See on nii raske kott, kas sina **suudad** seda tõsta?
Ma proovin, äkki **suudan**.
5. Kas siin **tohib/võib** 30 minutit tasuta parkida?
Siin **tohib/võib** ainult veerand tundi tasuta parkida.

9. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Vabadussõjas võidelnud venelaste kohta leiab huvitavat lisateavet näiteks Igor Kopõtini kirjutisest „Venelased Eesti Vabadussõjas”, samuti ka Seppo Zetterbergi „Eesti ajaloo” ning mujalt.

Vabadussõjas (1918–1920) **võitles** Eesti sõjavägi nii Punaarmee kui ka Lätis tegutsenud **Saksa** vägedega – Rauddiviisi ja Landeswehriga. Eesti sõjaväe ülemjuhataja **Vabadussõjas** oli kindral Johan Laidoner. Eestit toetasid Briti **laevastik** ning Soome, Taani ja Rootsi vabatahtlikud. Eesti ülemjuhatus all võitlesid lisaks **eestlastele** ka baltisakslaste, venelaste, lätlaste ja ingerlaste rahvuslikud pataljonid. 1919. aasta kevadeks tõrjuti **Punaarmee** Eestist välja. Lahingud jätkusid Narva rindel ja **Kagu-Eestis**. 2. veebruaril 1920. aastal **sõlmisid** Eesti Vabariik ja Nõukogude Venemaa Tartu rahulepingu. Sellega tunnustasid riigid **üksteise** suveräänsust ehk sõltumatust. 22. septembril 1921 **võeti** Eesti Vabariik Rahvasteliidu liikmeks. Sellega **tunnustati** Eestit kui riiki ka rahvusvaheliselt.

10. LUGEMINE

	ÕIGE	VALE
1. Vabadussõjas võitlesid eestlased Saksa ja Taani vägedega.	☐	☒
2. Tartu rahuleping sõlmiti Nõukogude Venemaa ja Eesti vahel.	☒	☐
3. Briti laevastik ja paljud vabatahtlikud aitasid Eesti vägedel Vabadussõjas võidelda.	☒	☐
4. Eesti eest võitlesid Vabadussõjas ainult eestlased.	☐	☒
5. Rahvasteliidu liikmeks saamine oli Eesti riigi jaoks rahvusvaheline tunnustus.	☒	☐

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Pärast ülesande 10 kontrollimist tuleks kontrollida ka ülesande 1 tabelit.

12. RÄÄKIMINE

Ülesanne kordab õpitu sisu.

13. KUULAMINE

14. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

1920. aasta põhiseaduse järgi oli Eesti parlamentaarne **demokraatlik** vabariik. **Parlament** valiti kolmeks aastaks. Valitsuse juht, keda kutsuti **riigivanemaks**, oli ühtlasi ka riigipea.

1919. aasta maaseadusega riigistati suurmaaomand ja maa jaotati **talupidajate** vahel. **1928. aastal** võeti seni kehtinud Eesti marga asemel kasutusse kroon.

Eestis kehtis **vähemusrahvastele** kultuurautonoomia seadus. See andis õiguse moodustada kultuuriomavalitsusi. Kultuurautonoomia seadust kasutasid juudid ja sakslased.

1929. aasta **majanduskriis** oli Eestis tugevasti tunda, sest Eesti eksportis peamiselt põllumajandustooteid. Majanduskriisiga kaasnesid ka **valitsuskriisid**. Vabadussõjas võidelnud ehk vapsid koostasid uue põhiseaduse projekti, mis 1933. aasta sügisel referendumil sai **rahva** toetuse. Riigipea valimised pidid toimuma 1934. aasta aprillis ja tõenäoliselt oleks need võitnud **vapside** kandidaat.

15. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Õpetaja võib aidata õppijatel lauseid moodustada, küsides sellekohaseid küsimusi, nt: *Missugune seadus sätestas vähemuste õigused? Missuguse õiguse kultuurautonoomia seadus vähemustele andis? Kes kasutasid kultuurautonoomia õigust?*

16. GRAMMATIKA

Grammatikaosa õpetab *ma-* ja *da-*infinitiivi õiget kasutamist. Õpetaja võib vajaduse korral *ma-* ja *da-*infinitiivi täiendavalt näitlikustada (tahvlile kirjutada vms).

Sõnadega *saama, võima, tohtima, otsustama, suutma, oskama, tahtma, soovima, tuleb, meeldib, on kasulik, on hea, on huvitav, on vaja* kasutatakse alati *da-*infinitiivi.

Sõnadega *pidama, õppima, õpetama, hakkama, jääma, kutsuma, valmis olema, nõus olema* ja kõigi liikumist tähistavate tegusõnadega (*minema, tulema, sõitma, viima, lendama* jne) kasutatakse *ma-*infinitiivi.

17. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab ülesande 16 grammatikaosa. Ka pärast selle ülesande täitmist tuleks kontrollida ülesannet 1.

1934. aasta märtsis tahtis peaminister Konstantin Päts võimu enda kätte **saada**. See tal ka õnnestus. Erakondade ja parlamendi tegevus otsustati **peatada** ja demokraatlikke vabadusi hakati **piirama**. Algas autoritaarse valitsemiskorra ajajärk. 1938. aastal hakkas **kehtime** uus põhiseadus. Sellega taheti **kehtestada** laiade volitustega presidendi ametikoht. Erakonnad ei tohtinud **tegutseda**. **Tegutseda** võis ainult üks erakond – Põllumeeste Kogu. 1938. aastal oli vaja **valida** president ja parlament. Esimeseks presidendiks sai Konstantin Päts. Kuigi Eestis valitses autoritaarne valitsemiskord, ei lubatud Eestis ametlikult kedagi **represseerida**. Siiski ei tohtinud vapsid ja kommunistid vabalt **tegutseda**.

18. KIRJUTAMINE

19. RÄÄKIMINE

Ülesanded kinnistavad ja kordavad õpitut. Tähelepanu tuleb pöörata kõneväljendite kasutamisele.

20. KEELEKESKKOND

Lingi alt <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=36725> leiab Eesti Vabariigiga seotud sündmuste kuupäevalise nimistu. Küsimuste arvu võib piirata, kuid korduda ei tohi küsimused sündmuste kohta, mida teema raames on juba nimetatud. Ülesande võib teha rühmas nii ühiselt kui ka individuaalse tööna. Viimasel juhul tuleb selle täitmist kindlasti kontrollida.

21. KEELEKESKKOND

Film „Nimed marmortahvilil” võib olla ülesandeks, mille õppijad täidavad pikema perioodi, nt kuu aja jooksul. Lisaks esitatud küsimusele vastamisele võivad õppijad koostada kaaslastele ka ise küsimusi. Ülesanne eeldab hilisemat tagasipöördumist teema juurde.

Teine maailmasõda ja Eesti okupeerimine

Kaheksanda peatüki raames tutvuvad õppijad Teise maailmasõja ning Nõukogude ja Saksa okupatsioonidega seotud sündmustega Eestis, õpivad leidma seoseid erinevate ajaloo-perioodide vahel. Keeleteadmistest peatutakse käänetevahelistel seostel ja õpitakse leidma käändsõna tüvevokaali.

Uued sõnad ja väljendid: mõjuala, mittekallaletungi pakt, salaprotokoll, puhkema, metsavend, astuma (*kuhu?*), ümber asustama, küüditama, repressioon, natslik, hukkama, teenima, sissetung, väliseesti, rajama, põgenik, põgenema, allakäik, edenema, kolhoos, vastupanuliikumine, teisitimõtteleja, koonduslaager, kogukond, pagulasvalitsus.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesande eesmärk on tuletada meelde varem õpitut, et seda käesoleva teemaga seostada.

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

3. KIRJUTAMINE

Ülesannete eesmärk on harjutada seotud teksti koostamist nii suuliselt kui ka kirjalikult ning tuletada meelde lihtmineviku kasutamist.

4. LUGEMINE

5. LUGEMINE

Häälega lugemine aitab kinnistada õiget hääldamist.

Lõikude järjekord: B, A, E, D, F, C, G.

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande võib teha ka kirjalikult või paaristööna.

7. SÕNAVARA

Vajaduse korral võib õpetaja selgitada sarnasekõlaliste sõnade tähendust (nt *hukkuma – hukkama*)

rügement	väeosa
puhkema	avanema, algama
küüditama	välja saatma
sisse tungima	võõrale alale vägisi tulema vallutama
pagulane	emigrant inimene, kes on sunnitud võõral maal elama
hukkama	tapma

8. SÕNAVARA

Punaarmee **rügemendid** olid jõudnud Eesti piiri taha. Siberis ei olnud Eesti **pagulastel** alguses mitte midagi – ei tööd ega öömaja. Koonduslaagrites **hukati** tuhandeid süütuid inimesi. 1941. aastal **puhkes** Teine maailmasõda. Kevadel **puhkesid** puudel pungad. Vargad **tungisid** korterisse **sisse** läbi elutoa akna. Inimesi, kes olid Siberisse **küüditatud**, hakati Eestisse tagasi lubama peale Stalini surma.

9. LUGEMINE. SÕNAVARA

Ülesanne laiendab sõnavara sünonüümidega. Tuleb arutleda ka ülesande sisu üle.

Sovetiseerimine Eestis jätkus 1944. aastal. Jätkusid ka **repressioonid**. **Vangilaagritesse** saadeti üle 30 000 inimese, nii need, kes olid teeninud Saksa **sõjaväes**, kui ka palju **teisitimõtlejaid**. 1945. aastal küüditati paarsada Eestisse jäänud sakslast. 1949. aastal **saadeti välja** üle 20 000 inimese ja 1951. aasta alguses Jehoova-tunnistajad.

10. KUULAMINE

Tekst räägib **küüditatud inimeste mälestustest viimastel küüditamis-aastatel (B)**.

11. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Vajaduse korral tuleb teksti kuulata mitu korda. Kavapunktid toetavad meelespidamist ja hõlbustavad jutustamist.

13. GRAMMATIKA

Grammatikaosa läheneb käänetevahelistele seostele emakeele grammatikast erinevalt, võttes tüvevokaali tarvis aluseks mitmuse nimetava käände, millel on mitte-eestlaste jaoks tähendus (eksisteerivat objekti on mitu). Omastaval ja osastaval käandel ei tarvitse mitte-eestlasest keeleõppija jaoks aga sisulist tähendust olla.

Eesti keeles on ainsuse omastav kääne kõigi ülejäänud ainsuse käänete aluseks. Omastava käände lõpus on alati täishäälik (vokaal). Seda kutsutakse tüvevokaaliks. Ainsuse omastava käände tüvevokaalist sõltub ka see, missugune on mitmuse omastava ja osastava käände tüvehäälik. Omastava käände tüvehääliku leiab mitmuse nimetavast käändest, kui jätta selle lõpust ära *-d*.

14. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Ülesande edukaks lahendamiseks võib kasutada ÕS-i. Ülesanne kordab ka pöördelõppude kasutamist.

15. KIRJUTAMINE

Ülesande lahendamise järel tuleb tähelepanu pöörata ka selle sisule.

1. Maa oli kuulutatud **juba 1940. aastal kogu rahva omandiks**.
2. Talud jäid **Eestis omanikele alles**.
3. Jõukamad talud **pidid maksuma kõrgemaid riigimakse**.
4. Alles 1949. aasta küüditamine **hirmutas suurema osa talupoegi kolhoosidesse**.
5. Põllumajandus käis alla, **alles kümne aasta pärast tuli uus tõus**.

6. Eestis jätkus **relvastatud vastupanuliikumine ehk metsavendlus**.
7. See suudeti alles **1940. aastate lõpus maha suruda**.
8. Küüditatud ja arreteeritud inimesed hakkasid **Eestisse tulema alles pärast Stalini surma 1953. aastal**.
9. Kokku oli **umbes 30 000 tagasitulijat**.
10. Vastupanu Nõukogude võimule **jätkus enamasti teisitimõtlemissena ka 1960.–1980. aastatel**.
11. Eestis alustati laialdast **tööstuse arendamist, eriti Kirde-Eesti põlevkivipiirkonnas ja Tallinnas**.
12. Suur osa **tööjõust toodi Nõukogude Liidust**.
13. Eestisse toodi **Nõukogude armee väeosad**.

16. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

17. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Kokkuvõtivate ülesannete täitmist tuleb kindlasti kontrollida. Kontrollida saab ülesannet rühmatöö käigus.

19. KEELEKESKKOND

Lisaks töölehe ülesandele võivad õppijad jutustada ka enda, tuttavate jt kogemustest Eestis või väljaspool seda.

Üheksandas peatükis käsitletakse seda, kuidas oli Eesti taasiseseisvumine seotud Nõukogude Liidu lagunemisega, mille alusel taastati Eesti iseseisvus ning mis oli laulev revolutsioon. Keelelistest teadmistest käsitletakse mitmuse osastavat käänet, *v-* ja *tav*-kesksõna.

Uued sõnad ja väljendid: laulev revolutsioon, riigipööre, haripunkti saavutama, fosforiidisõda, ajendama, vastuseis, võimustusüsteem, haripunkt, keskkond, ohtlik, hiigelsuur, isamaaline, muinsuskaitse, erakond, käsikäes, meelde tuletama, sõlmima, õigusjärglane, tühistama, külm sõda.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Sõnapaar tähendab **rahulikult toimunud riigipööret Eestis**. Meelde tuletada võib ka muid kummalisi „revolutsioone” mujal maailmas, nt Ukraina oranž revolutsioon, tulpide revolutsioon, sametrevolutsioon.

2. RÄÄKIMINE

Piltidel on kujutatud laulvat revolutsiooni ja Balti ketti. Pildid sarnanevad laulupeo piltidega kuuenda teema juures.

3. LUGEMINE

Ülesande eesmärgiks on aktiveerida varasemaid teadmisi, et neid uutega siduda.

4. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesandes pöörduetakse tagasi ülesande 2 piltide juurde. Kasutada võib ka eelmistest peatükkidest tuttavaid kõneväljendeid.

5. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Ülesanne kinnistab õpitu sisu ja uut sõnavara.

6. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesande lisatingimuseks võib seada ilmeka esitamise, rolli sisseelamise.

7. GRAMMATIKA

Grammatikateema on seotud eelmises õppetükis käsitletud türevokaali ära-tundmisega. Grammatikaosa võib vajada õpetajapoolset täiendavat selgitust ja täiendavate näidete toomist. Kuigi traditsiooniliselt leitakse käändsõnade türevokaal ainsuse omastavast, ei ole see mitte-eestlaste puhul otstarbekaim variant. Ratsionaalsem ja arusaadavam on leida türevokaal mitmuse nime-tavast, jättes ära mitmuse tunnuseks oleva *-d*.

8. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on kinnistada grammatikateemat. Siiski tuleks pöörata tähelepanu ka sisule. Selleks võib õppijatel lasta jutustada kas isiklikest kogemustest, esitada neile küsimusi vms.

Juunis, kui peeti Tallinna vanalinna päevi, toimus mitmeid öiseid laulu-pidusid, kus palju noori inimesi kõndis üksikute sinimustvalgete lippudega Tallinna kesklinnast Lauluväljakule, kus korraldati öiseid rokk-kontserte. Väidetavalt võttis nimetuse „laulev revolutsioon” kasutusele Heinz Valk oma öölaulupidusid käsitlevas artiklis ajalehes Sirp ja Vasar.

1988. aastal oli hakatud moodustama Eesti kodanike komiteesid, ees-märgiga registreerida kõiki Eesti Vabariigi veel elavaid kodanikke ja nende järeltulijaid. Kõigil Eesti elanikel oli õigus registreerida end Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlejaks. Kodanike komiteedes registreeritud Eesti kodani- kel oli võimalus valida Eesti Kongressi. 1990. aasta 11. märtsil teatas Eesti Kongress, et Eesti rahvas soovib taastada Eesti Vabariiki õigusliku järje- pidevuse alusel. 3. märtsil 1991 korraldati iseseisvusreferendum, mida jälgis palju välisvaatlejaid. 77,8 protsenti osalejaid hääletas seal Eesti iseseisvuse taastamise poolt.

9. KUULAMINE**10. KUULAMINE**

Laulu pealkirja võib lasta veel kord aimata pärast kuulamist, seda eelnevalt mitte avaldades, kuna refräänis pealkiri palju kordi kordub.

Tuhat korda kas võib alata?
 Tuhat aastat tõusu, mitte luigelend.
 Oma rahvust maha salata
 sama ränk on nagu orjaks müüa end.

Eestlane olen ja eestlaseks jään,
 kui mind eestlaseks loodi.
 Eestlane olla on uhke ja hää
 vabalt vaarisa moodi.
 Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.

Tuhat kõuehäälsel küsijat:
 Vaba meri. Põlistalud. Püha muld.
 Tuhat korda tuhat püsijat
 kõige kiuste elus hoiab püha tuld.

Eestlane olen ja eestlaseks jään,
 kui mind eestlaseks loodi.
 Eestlane olla on uhke ja hää
 vabalt vaarisa moodi.
 Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.
 Nende mehiste meeste moodi.

11. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Õpetaja võib sõnade tähendust täiendavalt selgitada ja täpsustada.

mehine	julge ja kartmatu
hää	hea
vaarisa	vanavanaisa
ränk	raske
põlistalu	pikka aega ühe pere omandis olnud talu
kõuehääline	valju ja madala häälega

12. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesande eesmärgiks on eestikeelse arutlemis- ja põhjendusoskuse arendamine. Vajaduse korral tuleb õpetajal vestlust juhtida, et kõik õppijad sõna saaksid.

13. KUULAMINE

Õpetaja võib siinkohal rääkida Alo Mattiisenist ja tema isamaaliste laulude tsüklist. Selle kohta leiab informatsiooni nii internetist, kui järgmistest teostest: Helmi Mattiisen, „Alo elu” (Tallinn 2001), „Ajaga silmitsi: Meenutusi Alo Mattiisenist” (koostajad Toomas Muru ja Jüri Leesment, Tartu 2010).

14. KIRJUTAMINE

Riigipöördekatse Moskvast 1991. aasta augustis **tõi kaasa** Eesti lõpliku iseseisvumise. Tallinna oli **saadetud** küll Pihkvast ohudessantdiviisi üksused. Vaatamata nende kohalolekule ja konfliktidele **taastasid** Eesti NSV Ülemnõukogu ja Eesti Kongress 20. augustil 1991 Eesti iseseisvuse. Seda **otsust** tunnustasid lääneriigid ja Vene Föderatsioon kiiresti. Esimesena **tunnustas** Eesti taasiseseisvust Island. Sellepärast **kannab** üks Tallinna kesklinna väljakutest Islandi väljaku nime. 1991. aasta septembris **võeti** Eesti Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) liikmeks. 1994. aastal **lahkusid** Vene väed lõplikult Eestist. Uus Eesti põhiseadus **jõustus** 3. juulil 1992. 2004. aastal **liitus** Eesti Euroopa Liidu ja NATO-ga, 2007. aasta detsembris Schengeni viisaruumiga.

15. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne käsitleb ülesande 14 sisulist aspekti. Õpetaja kirjutab õpilaste poolt nimetatud faktid tahvlile, et need oleksid sisu organiseerimisel hästi nähtavad.

16. GRAMMATIKA

v- ja *tav-*kesksõna käituvad lauses omadussõnana, kuigi neid reeglina omadussõnadeks ei määratleta. Nende vormide kasutamine muudab laused lühemaks ja ilusamaks. Õpetaja toob vajaduse korral täiendavaid näiteid *v-* ja *tav-*kesksõna kasutamise kohta.

*v-*vorm iseloomustab tegijat, *tav-*vorm iseloomustab tegevuse objekti.

17. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab peatüki grammatikaosa. Vajaduse korral tuleb õpetajal juhtida õppijate tähelepanu maitse**h** ja maitse**v** erinevusele.

- a pildistav telefon
- b Eesti ajaloost jutustav raamat
- c salvestav kaamera
- d tantsupeol tantsiv inimene
- e maja ehitav mees
- f salvestatav film
- g ehitatav trepp
- h räägitav jutt
- i pliidil keev supp
- j maitsev supp

18. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab peatüki grammatikaosa.

19. SÕNAVARA

Libiseva lugemise ülesande käigus ei keskenduta põhjalikult teksti sisule.

20. RÜHMATÖÖ. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Teksti lugemiseks kasutatakse rühmade ümberjagamist. Esmase jaotuse käigus saavad õppijad numברי. Seejärel jagatakse kõik, kes on saanud näiteks numברי 1 ühte rühma, numברי 2 saanud teise jne. Sama numbriga rühmaliiikmed kogunevad lugemisrühma, kus toimub teksti ühislugemine. Pärast lugemist jagunevad õppijad taas nn kodurühma ehk algseesse rühma, kus jutustatakse teistele rühmaliiikmetele ümber lugemisrühmas loetud teksti sisu ning tehakse märkmeid teiste poolt loetu kohta. Kui rühmas on palju inimesi, võib sama teksti lugeda ka nt 2 inimest, kes seejärel teevad loetust ühise kokkuvõtte (või interpreteerivad seda kumbki oma vaatenurgast).

21. KEELEKESKKOND

Iseseisvaks ülesandeks mõeldud ülesande üle võib arutleda ka õpetaja kaasabil. Ka võib filmi vaadata peatüki läbimise ajal.

Alternatiivina võib filmi asemel vaadata videolõike aadressilt video.delfi.ee/video/mOgJSgvr/ib või otsida selle kohta informatsiooni Google'i otsingumootori abil.

Õpetaja leiab laulva revolutsiooni kohta lisateavet Harri Rinne raamatust „Laulev revolutsioon” (Tallinn 2008).

Kümnendas peatükis tutvuvad õppijad Eesti lipu looga, millega on põgusalt tutvust tehtud juba 5. peatükis; õpivad tundma lipupäevi, suurt ja väikest riigivappi ja nende kasutamise tingimusi. Keelelistest teadmistest õpitakse kasutama ja moodustama umbisikulist tegumoodi, leidma kuuldust ja loetust vajalikku infot.

Uued sõnad ja väljendid: riigilipp, rahvuslipp, vapp, heiskama, langetama, lipupäev, iseseisvuspäev, sinimustvalge, võidupüha, keelama, viir.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE. PAARISTÖÖ

Eesti	Venemaa	Botswana
Läti	Rootsi	Lõuna-Aafrika Vabariik
Leedu	Taani	Austraalia
Soome		Ühendkuningriik

2. LUGEMINE

1. Trikoloor
2. 4. juunil 1884
3. Eesti Üliõpilaste Seltsi lipp
4. 1940. aastal keelati selle kasutamine, sest see oli Eesti Vabariigi lipp
5. 1987.–1988. aastal laulva revolutsiooni ajal, riigilipuna 1990. aasta augustis
6. Sinine, must ja valge
7. Pika Hermannini tornis
8. Päikeseloojangul
9. Eesti lippu ei langetata jaaniöö
10. Heiskama peab lipu iseseisvuspäeval, võidupühal ja taasiseseisvumispäeval
11. Viir on pikk ja kitsas rahvusvärvides lipp
12. Viiru võib heisata kas või iga päev

3. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

4. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Ülesanded kinnistavad õpitud sõnavara uues kontekstis.

Laev **heiskas** purjed ja lahkus juba varahommikul sadamast. Millal nad oma võitu **pühitsevad**? Kirikuõpetaja **õnnistas** noorpaari. Ma ei saa aru, miks ta **kinnitab**, et oskab hästi purjetada? Pontu saba **lehvis** kodu poole tulles rõõmsalt, sest koer oli uhke, et suutis vaenlased karjamaalt kaugel hoida. Lepinguga **sätestatakse** mõlema poole kohustused ja õigused. Leinajad **langetasid** pead. Üks tähtsaid **perekondlikke sündmusi** on meil kindlasti vanaema sünnipäev, siis **heisatakse lipumasti** viir.

5. SÕNAVARA

- A. Riigilipp, kolmevärviline, rahvuslipp, üliõpilane, riigikogu, Venemaa, päikesetõus, päikeseloojang, jaaniöö, lipupäev, võidupüha, tähtpäev, lipumast, hästinähtav, maapind, ühelaiune, kolmnurkne, rahvusvärvides, teretunud
- B. sinimustvalge, iseseisvuspäev, taasiseseisvumispäev

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne valmistab õppijad ette tööks ülesannetega 10 ja 11.

7. RÄÄKIMINE. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärgiks on harjutada liitsõnade moodustamist sõnaosisega *-värviline*.

8. GRAMMATIKA

Umbisikulise tegumoe kohta leidub näiteid ka eelmistes ja järgmistes õppetükkides. Kuna grammatikateemana on umbisikuline tegumood mahukas, võib selle teema juurde kordamiseks tagasi pöörduda, tuua täiendavaid näiteid, anda harjutamiseks uusi sõnu jne.

Umbisikulise tegumoe olevikku kasutatakse siis, kui räägitakse olevikus või tulevikus toimuvast tegevusest, kuid ei nimetata, kes on tegija.

Umbisikulise tegumoe tunnused olevikus on *-takse*, *-dakse* või *-akse*.

Eituses on tunnuseks *-ta* või *-da*.

Lihtminevikus on umbisikulise tegumoe tunnuseks *-ti* või *-di*. Umbisikulise tegumoe lihtminevikku kasutatakse siis, kui tegevus, millest räägitakse, on juba toimunud ja me teame, millal see toimus (nt eile). Eitus moodustatakse sõna *ei* ja tegusõna *tud-/dud-*vormi abil. *tud-*vorm moodustatakse enamasti tegusõna nõrgast vormist.

9. GRAMMATIKA

Ülesanne aitab grammatikateemat kinnistada.

10. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kaasalaulmiseks võib kirjutada laulu sõnad esmalt tahvlile, neid mitu korda kuulates osa sõnu kustutada, kuni laulu tekst on meelde jäänud.

Ka võib lauluread lõigata ribadeks ja need õppijatele näiteks paariti jagada. Kuulamise ajal peavad õppijad read õigesti järjestama.

Kaunistagem Eesti kojad kolme koduvärviga,
mille alla Eesti pojad ühiselt võiks koonduda.

Ühine neil olgu püüe ühes vennaarmuga,
kostku võimsalt meie hüüe:

„Eesti, Eesti, ela sa!”

Sinine on sinu taevas, kallis Eesti, kodumaa,
oled kord sa ohus, vaevas, sinna üles vaata sa!

Must on sinu mullapinda, mida higis haritud.

Must on kuub, mis Eesti rinda
vanast' juba varjanud.

Sinine ja must ja valge kaunistagu Eestimaad!

Vili võrsugu siin selge, paisugu tal täieks pead.

Vaprast meelest, venna armust Eesti kojad kõlaga!

Kostku taeva poole põrmust:

„Eesti, Eesti, ela sa!”

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

12. KIRJUTAMINE

Ülesannete eesmärgiks on aktiveerida õppijate loov potentsiaal ja arendada vaba eneseväljendusoskust. Ülesanne 12 annab võimaluse teavet süstematiseerida.

13. KUULAMINE

Multifilmide visuaalne kujutis toetab tekstist arusaamist.

14. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

14. juuni, leinapäev	Selleks tulebki kurbi sündmusi meenutada, et neid edaspidi ära hoida.
23. juuni	Kas jaanilaupäeval on alati lipud üleval?
Maikuu teine pühapäev, emadepäev	Kingime emale ühe ilusa kimbu nurmenukke.
9. mai, Euroopa päev	Euroopa Liitu kuulub kakskümmend seitse riiki.
14. märts, emakeelepäev	Eesti keelt peaks hoidma nagu mõnd haruldast lindu.
4. juuni, Eesti lipu päev	Just sel päeval 1888. aastal õnnistati Otepääl Eesti Üliõpilaste Seltsi lipp.
3. jaanuar	Kell 10.30 meenutatakse Vabadussõjas võidelnuid.
2. veebruar, Tartu rahulepingu aastapäev	Meile on see leping hästi tähtis, sest nii Venemaa kui ka teised maailma riigid tunnustasid Eesti riigi iseseisvust.
24. veebruar, Eesti Vabariigi aastapäev	Läheme Toompeale vaatama, kuidas Eesti lipp heisatakse.
kohalike valimiste päev	Täna heisatakse samuti lipud, sest on kohalikud valimised.

15. KUULAMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesanne kinnistab lipupäevade temaatikat ja sunnib detailset infot otsima.

16. KUULAMINE. RÄÄKIMINE. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab lipupäevade temaatikat ja grammatikaosa. Ülesande võib teha iseseisva tööna.

17. LUGEMINE. SÕNAVARA

Eesti vapp

Eesti riigivapil on **kaks** kuju: suur riigivapp ja väike riigivapp. Mõlemal vapil on kujutatud **kuldse** kilbil kolm lõvi. Suurel riigivapil **ümbritsevad** kilpi külgedelt ja alt kuldsed tammeoksad. Suurt riigivappi kasutatakse tähtsatel **riiklikel** dokumentidel ja presidendi sümbolikas. Väikese **riigivapi** kilp ja kujund on samad. Seda kasutatakse **vähem tähtsatel** riiklikel dokumentidel ja valitsustasutuste sümbolikas.

Eesti riigivapi motiiv pärineb 13. sajandist, kui Taani kuningas Valdemar II andis Tallinna linnale Taani **riigivappi** meenutava kolme lõviga vapi. Riigikogu **kinnitas** Eesti riigivapi 1925. aastal. Koos Eesti lipuga keelati 1940. aastal ka Eesti riigivapi **kasutamine**. Uuesti võeti Eesti riigivapp **kasutusele** 1990. aasta augustis.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne aktiveerib varasema kogemuse ja sunnib õppijaid aktiivsele keelekasutusele.

19. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Suvepealinn – Pärnu

Lillepealinn – Türi

Talvepealinn – Otepää

Sügispealinn – Narva

Tarkusepealinn – Tartu

Metsapealinn – Haapsalu (2011), Kilingi-Nõmme

Klaasipealinn – Järvakandi

Õppijatel on õigus rakendada lippude ja vappide kujundamisel oma vaba fantaasiat ja põhjendada oma valikuid eesti keeles. Ka võivad nad pakkuda omalt poolt, missuguseid pealinnu Eestil veel olla võiks.

20. KEELEKESKKOND

Iseseisvaks tööks mõeldud keelekeskkonna ülesande võib asendada interneti otsinguülesandega, nt Eesti muude „pealinnade” kohta.

Kuidas on teised „pealinnad” oma nimed saanud, miks neid nii kutsutakse?

Eesti maa ja rahvas

Üheteistkümnendas peatükis on juttu Eesti rahvastiku koosseisust, Eesti territoriaalsest jaotusest, maakondadest ning rahvusvähemustest Eestis. Keelistest oskustest õpivad õppijad kasutama *ik-* ja *stik-*liidet, kordavad küsimuse ja vastuse vahelist seost.

Uued sõnad ja väljendid: territoorium, rahvastik, rahvaloendus, rahvus, maakond, pindala, maavanem, vald, õigusakt, kohalik omavalitsus, volikogu, üksus, pühapäevakool, vähemusrahvus, ühendus.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

2. LUGEMINE

Eestist on pindalalt väiksemad **Malta, Holland, Sloveenia, Küpros, Belgia, Taani.**

Õpetajal ei ole vaja õppijaid kohe parandada, seda tehakse 2. ülesande käigus.

3. LUGEMINE

	ÕIGE	VALE
Eesti pindala on 45 227 000 m ² .	☒	☐
Eesti on väiksem kui Horvaatia.	☒	☐
Eestis on rohkem kui kümme maakonda.	☒	☐
Eestis elab ühel ruutkilomeetril üle saja inimese.	☐	☒
Eestis on neli linna, kus on üle 100 000 elaniku.	☐	☒
Igal maakonnal on maavanem.	☒	☐
Maavanem tegeleb ainult oma maakonna arenguga.	☐	☒
Linnad ja vallad esindavad kohalikku omavalitsust.	☒	☐
Eestis oli 2009. aastal veidi vähem kui kakssada valda.	☒	☐

4. KIRJUTAMINE. LUGEMINE

Ülesanne kinnistab ülesande 2 materjali.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Rapla – Raplamaa, Järvamaa – Paide, Kuressaare – Saaremaa, Hiiumaa – Kärdla, Tallinn – Harjumaa, Tartu – Tartumaa, Võrumaa – Võru, Valga – Valgamaa, Pärnu – Pärnumaa, Haapsalu – Läänemaa, Rakvere – Lääne-Virumaa, Ida-Virumaa – Narva, Viljandimaa – Viljandi, Põlvamaa – Põlva, Jõgeva – Jõgevamaa

6. RÄÄKIMINE

Isikliku kogemuse aktiveerimine tagab parema meeldejäamise.

7. RÄÄKIMINE

Kui õppijad on kõik pärit ühest kohast, võib ülesandeks anda näiteks valida kõige enam meeldinud vapp ja sellest rääkida. Kui õppijatel tekib probleeme vappidel olevate kujutistega, tuleb õpetajal aidata sobivaid sõnu ja väljendeid leida (viikingilaev, kobras, kotkas jne).

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Kinnistav ülesanne, mille B-osaks on loov rääkimisülesanne. Emotsionaalne lähenemine aitab materjali paremini meelde jätta.

9. KUULAMINE

10. KUULAMINE

Jääb ikka nii, et **Saaremaa**
näeb õhtupäikse õitsemist.
Ta kõrval tunneb **Hiiumaa**
üht õiget sugu õitsilist.
Veel linnupesi **Läänemaal**
võib leida rannaraal.
Veel aru annab **Harjumaa**
me rahva sünniloost ...

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta, **Virumaa!**

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, **Virumaa!**

Ei ole jännis **Järvamaa**,
kui seemne ootel põld on must.
Ei peleta mind **Pärnumaa**
jutt põlislaande eksinust.
Ehk tarkust toitev **Tartumaa**
teab, mis on mehe meel.
Kui kaua suudab **Võrumaa**
end hoida õigel teel?

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta, **Virumaa!**

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, **Virumaa!**

Kas jääb ka nii, et **Mulgimaa**
ja pügada ei lase end?
Kas vaikust valvav **Valgamaa**
on hüüdjatega ühine?

Kui puhtaks jäävad **Virumaa**
 kõik selge veega allikad,
 siis alles julgen ütelda,
 et elan omal maal ...

Et elan omal maal ...

Teab loodus vaid, teab isamaa –
 meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
 Ei ole üksi ükski maa,
 ei taha, ei saa sind jätta, **Virumaa!**

Ei ole üksi ükski maa ...

11. KUULAMINE

„Fosforiidisõda”

Õpetaja selgitab õppijatele, millest laul jutustab, ehkki seda laulus otsesõnu ei mainita. Lisamaterjali fosforiidisõja kohta leiab internetist ja Juhan Aare raamatust „Fosforiidisõda” (1999).

Õpetaja võib tutvustada ka laulu esitajaid.

12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Saaremaa on Eesti läänepoolseim maakond, ka päike loojub läände.

Ilma ühise vastuseisuta ei oleks Moskva oma fosforiidiplaanidest Eestis loobunud. Osalt Nõukogude Liidu plaanide tõttu hakata Lahemaal fosforiiti kaevandama kuulutati näiteks Lahemaa looduskaitsealuseks piirkonnaks.

13. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne arendab oskust koostada seotud teksti.

14. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Õpetaja võib õppijate huvi korral jutustada ka Nõukogude Liidu venestamispoliitikast Eestis. Selle kohta leiab lisateavet näiteks www.vkg.werro.ee/materjalid/EGCD/Opik/juhan/rahvas/ajarande.html#.

15. GRAMMATIKA**16. GRAMMATIKA****17. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE**

Grammatikaülesanded keskenduvad sõnalooime õpetamisele liidete *-ik* ja *-stik* abil.

18. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Ülesanne aktiveerib sõnavara. Nt

elanikud

Eesti elanikud

Eesti elanikud ei ole ainult eestlased.

Eesti elanikud ei ole ainult eestlased ja venelased.

Väikese Eesti elanikud ei ole ainult eestlased ja venelased.

Samalaadseid ülesandeid võib õppijatele anda ka näiteks iseseisvaks tööks.

19. LUGEMINE

Otsiva lugemise ülesanne eeldab teksti hoolikat lugemist. Teksti sisu on oluline kodakondsuseksami jaoks.

20. KUULAMINE

2. Kuidas te Eestisse sattusite?
Saime kokku Moskva ülikoolis ja otsustasime abielluda.
4. Kas Eestisse tulek oli teile raske?
Alguses oli väga raske. Ämm ei teadnud, et ma olen korealanna, ja oli sellest šokeeritud.
5. Kas te tundsite ennast Eestis kindlalt?
Tundsin end väga rahutult. Eesti oli minu jaoks ainult väike koht kusagil maamuna peal. Küsisin endalt kogu aeg, kas mind on siin üldse kellelegi vaja.
6. Aga tänaseks olete te Eesti kultuuri sisse elanud?
Ma usun, et olen tänaseks Eesti kultuuri sisse elanud ja et mul on õnnestunud mõista, miks üks rahvas nii käitub ja teine teisiti. Need erinevused ei ole puudus. Mulle muutus oluliseks nende erinevuste säilitamisele kaasa aitamine.

3. Millega Lüüra tegeleb?
Lüüra aitab Eestis elavatel rahvustel oma keelt ja kultuuri säilitada, korraldab festivale, rahvuskultuuri päevi, pidusid jne.
7. Mis on pühapäevakoolid?
Pühapäevakoolid on üks oma keele ja kultuuri võimalus. Seal otsitakse oma juuri ja värskendatakse või õpitakse emakeelt.
1. Kus Lüüra tegutseb?
Me saime Tallinnas oma käsutusse ühe maja, mille me kolme kuuga korda tegime. Seal toimuvad nüüd huviringid ja pühapäevakooli tunnid.
9. Missugused rahvused teie juures käivad?
Meie juures käib palju rahvusi: usbekid, korealased, valgevenelased, moldovlased, baškiirid, osseedid, marid, grusiinlased, tšerkessid. Aga oma pühapäevakoolid on veel näiteks aseritel, tšuvaššidel jne.
9. Kuidas sünnib pühapäevakool?
Selline kool sünnib iseenesest ja läheb laiali, kui kaob vajadus.
10. Mida soovitaksite teises kultuuris hakkamasaamiseks?
Mida paremini inimene teab oma juuri, seda kindlamalt ta ennast tunneb, seda väiksem on tõenäosus, et temast võiks saada igavene rändur, kes pole ühtegi paika uueks koduks tunnistanud.
- Üle jääb:
11. Kas Lüüra korraldab lisaks pühapäevakoolidele veel mingeid üritusi?

21. KUULAMINE

Tekstis mainitud rahvused: usbekid, korealased, valgevenelased, moldovlased, baškiirid, osseedid, marid, grusiinlased, tšerkessid, aserid, tšuvašid.

22. LUGEMINE

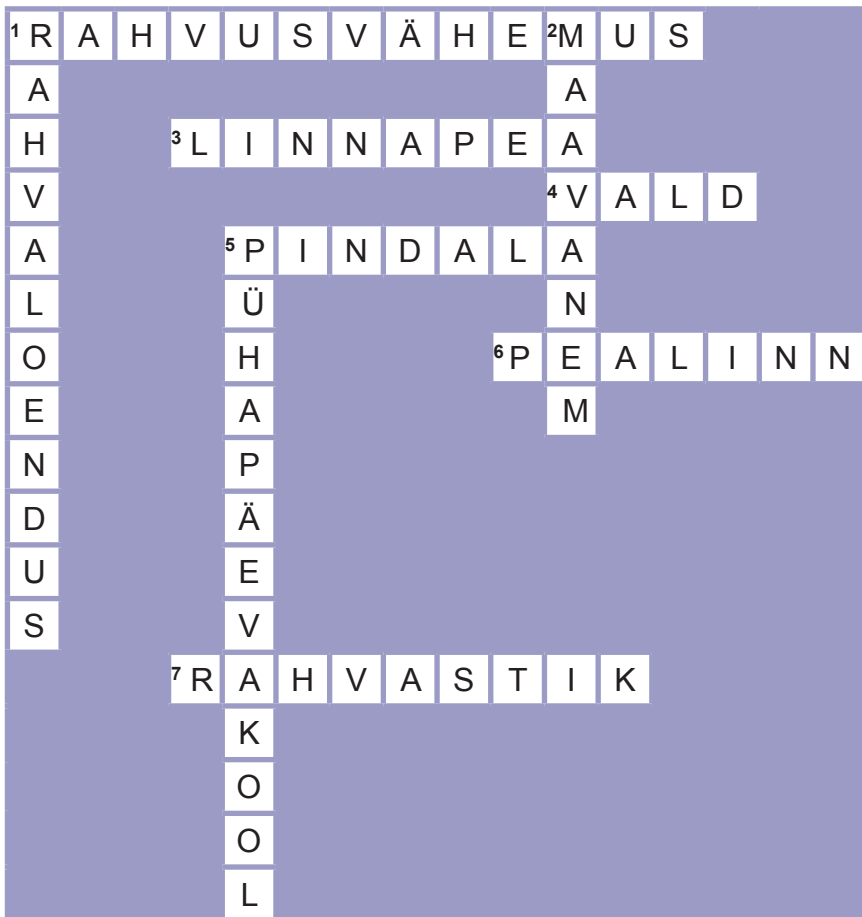
Mida paremini inimene tunneb oma päritolu,	sega kindlamini ta ennast tunneb.
Kuna mu ämm ei teadnud mu rahvust,	siis oli ta sellest šokeeritud, et ma korealane olen.
Pühapäevakool tekib siis,	kui selleks on vajadus.

Me remontisime on maja vaid kolme kuuga,	sest meil ei olnud rohkem aega oodata.
Teine keel ja kultuur ei ole puudus –	see on hoopis väärtus.
Küsisin endalt varem kogu aeg,	kas mind on siin üldse kellelegi vaja.
Kui inimene ei tea, kes ta rahvuselt on,	siis on tal raske oma kodu leida.

23. KEELEKESKKOND

Õppija võib valida ka mõne muu kodulehe või jutustada oma kultuurist.

24. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Keel on see, mis üht rahvast rahvaks teeb

Kaheteistkümnendas peatükis käsitletakse eesti keelt, keele seadusandliku regulatsiooni küsimusi ja eesti keele tasemeeksamite temaatikat. Õppijad saavad teada, kust leida teavet keeleeksami kohta. Grammatikast käsitletakse ühendverbide õiget kasutust lauses.

Uued sõnad ja väljendid: sooritama, riigiasutus, püsielanik, toime tulema, oskustase, tasemeeksam, omandama, ühitama, taotlema, hüvitis, huvi pakkuma, ahvatlus, ennustama, multikultuuriline, huvijuht, lähendama, põnev, keelekümbel, eestipärane, välja pakkuma, tegutsema, teavet hankima, sinatama, eesmärki saavutama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

liivi, vepsa, soome, karjala, ungari, ersa, mari

2. LUGEMINE

Kui õppijad ei tule iseseisvalt ülesande lahendamisega toime, aitab neid õpetaja. Õpetajal tuleb seletada eesti keele rolli rahvuse identifitseerijana ja säilitajana läbi ajaloo.

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande A-osa suhtes võivad õppijad olla eriarvamusel, oluline on siiski see, et nad suudaksid oma arvamust põhjendada.

Indias, Eestis, Venemaal, Karjalas, Soomes, Norras, Ungaris, Marimaal, Mordvas, Saksamaal, Inglismaal

4. SÕNAVARA

Sõnavaraülesanne juhatab sisse lugemisülesande 5.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

1. Veidi üle 1 miljoni
2. Eestis on üks riigikeel – eesti keel
3. Riigiasutustes ja ametnikega suhtlemisel ja Euroopa Liidu astustega suhtlemisel
4. Keeleseadus reguleerib eesti keele kasutamist
5. Kui üle poole püsielanikest selles paigas on venelased
6. Kodakondsuse taotleja peab oskama riigikeelt vähemalt B1-tasemel
7. Eesti keele eksamit ei ole vaja teha, kui on omandatud eestikeelne põhi-, kesk- või kõrgharidus
8. Kuulamisosa, lugemisosa, rääkimisosa

6. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanded kinnistavad lugemisteksti sisu.

8. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne kordab ja laiendab ülesannet 1.

9. RÄÄKIMINE

Ülesande võib teha rühmas ühiselt. Arutlus annab õppijale võimaluse oma teadmisi täiendada ja vajadusel seisukohti korrigeerida.

10. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Mõtteskeem aitab saadud infot korrastada ja on kõnelemisel abiks.

11. SÕNAVARA

12. SÕNAVARA

Ülesande 12 lahendamise järel võiks rühmal lasta ühiselt sõnastada reegli, kuidas muutub ühendverbide sõnajärg. Teemat on ka varem põgusalt 5. peatükis puudutatud.

Kas sa **ütlesid** talle meie külaskäigu **ära**? Ma otsin juba pool tundi, aga ei suuda oma kohvrit **üles leida**. Kas sa aitad mul selle **üles otsida**? **Tõsta** maha-visatud paberitükk kohe **üles!** Ma ei tea, kuhu elama minna, korteriomanik **ütles** mu üürilepingu **üles**. Enne nädalalõppu pean veel nii palju asju **ära tegema**. Kahju, et loteriivõit meile ei tulnud, see oleks väga **ära kulunud**. Need püksid on täiesti **ära kulunud**, need on aeg **ära visata**. Ma **eksisin** Londonis lootusetult **ära** ja lisaks **kadusid** ka mu kindad kusagile **ära**.

13. GRAMMATIKA

14. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Ülesanded kinnistavad ühendverbide sõnajärje teemat.

15. LUGEMINE

Õppijad võivad edasisel lugemisel võrrelda oma teksti lõppe.

16. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Süvalugemisülesande võib teha paaristööna või rühmatööna.

17. RÄÄKIMINE

18. LUGEMINE

Loovülesanded pakuvad õppijale avastamis- ja arutlemisvõimalusi selle üle, miks nad just nii oletasid.

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

20. RÄÄKIMINE

Õppijad võivad teksti omatahtsi ka veidi muuta. Korratatakse pöörde-lõppe. Muudetud teksti peavad õpilased eelistatult jutustama, mitte maha lugema.

21. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Lõikude pealkirjad toimivad jutustamisel abistavate kavapunktidenä.

22. SÖNAVARA

Ülesande võib anda iseseisvaks tööks.

23. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. SÖNAVARA**24. RÄÄKIMINE**

Tabeli täitmine võib olla iseseisev töö. Täidetud tabeli alusel on kergem oma seisukohti loetuga võrrelda. Ülesanne kinnistab loetut ja arendab aktiivset rääkimisoskust.

25. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Loovülesanne tuleks kindlasti rühmas ette kanda.

26. KEELEKESKKOND

Keelekeskkonna ülesanne on mõeldud iseseisvaks täitmiseks. Järgmises tunnis tehakse loetust lühike kokkuvõte.

Kolmeteistkümnenda teema raames käsitletakse Eesti riigistruktuuri ja Eesti demokraatliku ühiskonna toimimispõhimõtteid; usu, kultuuri, hariduse, majanduse ja kodanikuühiskonnaga seotut. Keelelistest oskustest arendab õppetükk oskust tajuda eesti keele sõnade ja lausete piire ning oskust moodustada ja kasutada *des*-vormi. Peatüki temaatika on tihedalt seotud kodakondsuseksami nõuetega.

Uued sõnad ja väljendid: iseseisev, sõltumatu, otsus, üldtunnustatud, rahvahääletus, riigielu, otsuse langetamine, riiklik, riigivõimu teostama, usuvabadus, osalema, kodanikuühiskond, põhiseadus, õigusakt, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, vaidlus, võimude lahusus, usuvabadus, põhiharidus, portaal, usuühing, usukombed, riigikirik, rahastama, rikkus, maavara, põlevkivi, elektrienergia, tootma.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Õiged:

1. Eestis on parlamentaarne võim.
3. Eestis kuulub kõrgeim võim rahvale.

Õpetaja võib lasta õppijatel pärast ülesande 2 teksti lugemist veel kord ülesande vastust kontrollida, õigete vastuste äraütlemisega ei ole põhjust rutata.

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Õppijad teevad rühmas ühiselt suulise kokkuvõtte teksti peamistest punktidest.

3. SÕNAVARA

Uusi sõnu võib lasta aimata ka konteksti järgi.

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

5. LUGEMINE

Ülesanded aitavad kinnistada lugemisteksti sisu ja ülesandega 3 omandatud sõnavara.

6. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on õpetada tajuma lausete piire. Mõistagi tuleb ülesandes kasutada ka lause lõpus punkti, üksikud vajalikud komad on tekstis olemas.

Kõige tähtsam seadus Eestis on põhiseadus. See on vastu võetud rahvahääletusel. Kõik ülejäänud seadused, õigusaktid ja välislepingud peavad olema Põhiseadusega kooskõlas. Kõik seadused peavad olema avaldatud ja inimestele kättesaadavad. Seadusi avaldatakse Riigi Teatajas aadressil www.riigiteataja.ee. Alles pärast seal avaldamist hakkavad seadused kehtima ehk jõustuvad. Eestis kehtivaid seadusi peavad täitma kõik Eestis viibijad. Põhiseaduse järgi kehtivad Eestis ka kõik rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid. Eestile on kohustuslikud need rahvusvahelised lepingud, millega Eesti on ühinenud. Eestis on Riigikogu, Vabariigi Presidendi, valitsuse ja kohtute tegevus korraldatud võimude lahususe printsiibil. See tähendab, et seadusandlik võim ehk Riigikogu, täidesaatev võim ehk valitsus ja kohtuvõim on üksteisest eraldatud. Neile on põhiseadusega antud oma ülesanded. Nii ei saa üks isik olla korraga seaduste vastuvõtja ja täitja ning nendest seadustest tekkivate vaidluste lahendaja.

7. SÕNAVARA

Ülesande täitmiseks tuleb ülesande 6 teksti veelkord tähelepanelikult lugeda. Ülesande täitmist tuleb kindlasti kontrollida.

põhiseadus	konstitutsioon, määrab riigikorra
õigusakt	dokument, mis korraldab riigi toimimist; kitsama jõuga dokument kui seadus
täidesaatev võim	valitsus
seadusandlik võim	Riigikogu
kohtuvõim	kohtud

vaidlus	sõnavahetus, erimeelsus, arusaamatus
täitja	millegi teostaja, elluviija
üldtunnustatud	üldiselt heaks kiidetud

8. LUGEMINE

Ülesanne kinnistab ülesandes 6 loetu sisu.

9. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne eeldab skeemi või mõtteskeemi koostamist. Ülesande võib teha esmalt individuaalse või paaristööna ning seejärel arutada võimude lahususe põhimõtte üle rühmas. Rühmatöö käigus võib võimude lashususe kohta ühise skeemi ka tahvlile joonistada.

10. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on õpetada õppijaid tajuma sõnade piire lauses. Ülesandes on vaja kasutada kirjovahemärke. Õpetaja tuletab põgusalt meelde komade kasutamist eesti keeles. Sidesõnu ja nende kirjovahemärgistust käsitletakse tööraamatu viimases peatükis.

Kui Riigikogu võtab vastu seaduse, mis ei vasta põhiseadusele, võib president jätta seaduse välja kuulutamata. Samuti võib riigikohus otsustada, et seadus on põhiseadusega vastuolus ning seadus muutub kehtetuks.

11. GRAMMATIKA

Grammatikaosa käsitleb *des*-vormi kasutamise ja moodustamise põhimõtteid.

Eesti keeles kasutatakse *des*-vormi siis, kui räägitakse mingi tegevusega samal ajal toimuvast tegevusest. *des*-vorm moodustatakse *da*-infinitiivist.

Et õppijatel oleks lihtsam otsustada, kas kasutada *des*- või *tes*-vormi, võib näpunäitena nimetada seda, et *des*-vorm on kasutusel siis, kui tegusõna *da*-infiniitiv lõpeb *da*-ga ja *tes*-vorm siis, kui *da*-infiniitiv on kujul *-ta*. Erandliku *a*-lõpulisel infiniitivi puhul on *des*-vorm kujul *-es*.

12. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on grammatikaosa kinnistada.

13. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on grammatikaosa kinnistada. Lausetele tuleb siiski ka sisulist tähelepanu pöörata.

14. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesande eesmärk on grammatikaosa kinnistada.

15. LUGEMINE. KIRJUTAMINE**16. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ**

Ülesande eesmärk on teksti mõistmine.

Usk

Eestis kehtib usuvabadus. Igaüks võib kuuluda kirikusse või muusse usuühingusse ning täita usukombeid. Riigikirikut Eestis ei ole. Mingit kindlat usundit tunnistab umbes kolmandik Eesti rahvastikust. Eestis on registreeritud üle viiesaja usulise ühenduse. Suurim on 180 000 liikmega Eesti Evangeelne Luterlik Kirik. Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirikul on 170 000 ja Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikul 25 000 liiget.

Haridus

Eestis on tugev haridussüsteem. Põhiharidus on kõigile kohustuslik ja tasuta. Laps peab koolis käima, kuni ta omandab põhihariduse. Põhiharidus on tavaliselt 9 klassi. Koole rahastavad riik ja kohalikud omavalitsused. Eestis tegutsevad ka erakoolid, kus õppimise eest tasuvad osaliselt lapsevanemad. Enamik õpilasi jätkab pärast põhikoolis õppimist gümnaasiumis või kutsekoolis. Pärast gümnaasiumi on võimalik edasi õppida ülikoolis, rakendus- või kutsekoolis. Eestis tegutseb praegu kuus avalik-õiguslikku ülikooli, mida rahastab riik.

17. KUULAMINE

Eesti rikkuseks on **mets, puhas vesi ja mõned maavarad**. Eesti tähtsaim maavara on põlevkivi, mida kaevandatakse peamiselt Ida-Virumaal. **Põlevkivist** toodetakse suurem osa Eesti elektrienergiast. **Põlevkivi** kasutatakse ka keemiatööstuses ja tsemendi tootmisel. Varem kaevandati Eestis ka fosforiiti, kuid nüüdseks on fosforiiditootmine lõppenud.

Suur osa Eestist on kaetud metsaga. Osa metsast on eraomandis, osa riigi omandis. Metsa kutsutakse vahel ka rohelineks kullaks. **Puhas vesi** on maailmas üha suurem väärtus. Eestis esialgu puhast vett jätkub. Selleks, et Eesti keskkond püsiks puhtana, tuleb igal Eesti elanikul ökoloogiliselt ehk roheliselt mõelda ja loodust hoida.

Eesti ekspordis on **Euroopa Liidu** tähtsus üle 70% ja impordis 80%.

18. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

- b Keskkonda hoidev mõtlemis- ja tegutsemisviis.
- e Mõtlemine looduskaitsele.

Õpetaja võib siinkohal ise arendada diskussiooni mahetootmise, roheline mõtlemise ja loodushoiu üle. Lugemismaterjali selleks leiab Eestimaa Rohelise Liikumise kodulehelt <http://www.roheline.ee/content/view/30/67/lang.et/>.

Õpetaja jagab õppijad rühmadesse. Iga rühm saab lugemisteksti, mida rühmas ühiselt loetakse ja arutatakse. Seejärel koostavad rühmad postri (vahendid: suur paberileht ja marker), kuhu märgivad loetud teksti olulisemad punktid. Rühmad tutvustavad oma postrit, propageerides loetud teksti sisu (nt kuidas kasutada jalanõusid rohelisest mõtlemisest lähtudes). Lisatingimusena võib rühm hiljem otsustada, missuguse rühma ettekanne oli veenvaim, naljakaim, asjalikem jne. Oluline on kõigi õppijate osalemine rühmatöös ja rääkimises.

19. LUGEMINE. GRAMMATIKA.

1. Kodanikuühiskond on tugev, kui inimesed riigi tegevuses aktiivselt osalevad.
2. Umbes iga neljas Eesti inimene pühendab vahel oma vaba aega vaba-ahtlikule tegevusele.

3. Osalusveebis www.osale.ee on igal inimesel võimalik esitada valitsusele ettepanekuid, koguda allkirju oma ideede toetuseks ja avaldada arvamust seaduseelnõude kohta.
4. Riigiasutustega saab inimene suhelda riigiportaali www.eesti.ee kaudu.
5. Riigiportaalis saab registreerida ennast tasemeeksamil.
6. Eesti elanike ametlik isikutunnistus on ID-kaart, mille abil saab anda ka digitaalset allkirja.
7. Digitaalne allkiri kehtib nagu käsitsi kirjutatud allkiri.

20. RÜHMATÖÖ

Ülesanne on mõeldud rühmadele iseseisvaks tööks. Kindlaks võib määrata ettekande esitamise ajalise kestuse (nt 10–12 minutit).

21. KEELEKESKKOND

Täiendava ülesandena võib koos õppijatega külastada Kumu või mõnda näitust, lasta jutustada külastatud näitusest, kontserdist vms.

Eesti kui rahvusvaheliste organisatsioonide liige

Peatüki läbimisel saavad õppijad teada, missugustesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse Eesti kuulub, missugused on Eesti kodaniku olulisemad õigused Euroopa Liidus. Keelelistest oskustest tuletatakse meelde liitlause sõnajärge. Peatüki temaatika on kodakondsuseksami nõuetega seotud.

Uued sõnad ja väljendid: poliitiline organisatsioon, julgeolek, elamisluba, sõltumatu, direktiiv, valima, hääletama, parlament, saadik, volinik, stabiilsus, viisaruum, kandideerima, ühisraha, institutsioon, julgeolek, liikmesriik, eelarvet kinnitama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Euroopa Liit	NATO	Eesti Vabariik
ÜRO		olümpialipp

2. LUGEMINE

Ülesanne kordab 10. peatükist tuttavat sõnavara.

Õppijatel võib lasta nimetada Euroopa Liidu riike; riike, kes on liitunud ühisrahaga; diskuteerida Euroopa Liidu laienemise üle või muudel teemadel, mis nende teemakohased kogemused aktiveerivad.

2003. aastal võeti vastu Eesti **Vabariigi** põhiseaduse täiendus, mille järgi Eesti võib kuuluda Euroopa Liitu. Eesti kuulumisel **Euroopa** Liitu kehtib küll Eesti põhiseadus, aga arvestada tuleb Euroopa Liidu **õigusaktidega**. Euroopa Liidu õigusaktid on kõrgemad kui Eesti **seadused**, aga need peavad olema kooskõlas Eesti **põhiseaduse** põhimõtetega.

Eesti on Euroopa Liidu **liige** alates 2004. aasta 1. maist.

Euroopa Liit on majanduse ja poliitilise **koostöö** organisatsioon. Selle loomise mõte **on pärit** Prantsuse välisministrilt Robert Schumanilt, kes esitas idee Euroopa Liidu loomisest 9. mail 1950. aastal. 2011. aastal **kuulus**

Euroopa Liitu 27 Euroopa riiki. Euroopa Liit korraldab ühiselt näiteks **kaubandust** ja põllumajandust. Paljudes Euroopa Liidu riikides, ka Eestis, on kasutusel Euroopa **ühisraha** – euro. Euroopa Liidu **hümn** on „Ood röömule” Beethoveni 9. sümfooniast. Euroopa Liidu lipu 12 tähte sümboliseerivad Euroopa **rahvaste** vahelist solidaarsust ja harmooniat. Kodanikel ei ole Euroopa Liidu **lipu** heiskamise kohustust. Ametiasutused peavad Euroopa Liidu lipu heiskama Euroopa päeval ja Euroopa Parlamendi valimiste päeval. Kui Eesti ja Euroopa Liidu lipp **heisatakse** koos, asub Euroopa Liidu lipp lippude tagant vaadates Eesti lipust vasakul.

3. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande vastused võib rühmas kontrollimiseks ette lugeda lasta.

4. LUGEMINE

5. LUGEMINE

6. RÄÄKIMINE

Ülesanded kontrollivad ja kinnistavad ülesande 4 sisu.

1. Euroopa Liidu ehk EL-i peamised institutsioonid	on Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjon.
2. Euroopa Liidu organisatsioonidel on õigus välja anda õigusakte,	mis on liikmesriikidele kohustuslikud.
3. Seda nimetatakse ka	Euroopa Liidu ühisõiguseks.
4. Kaks peamist õigusaktide liiki	on määrused ja direktiivid.
5. Euroopa Liidu määrus ütleb täpselt,	kuidas mõnda küsimust tuleb lahendada.
6. Euroopa Liidu direktiiv aga seab eesmärgi,	mida liikmesriigid peavad oma õigusaktidega ellu viima.
7. Euroopa Liidu ühisõigus on kohustuslik,	kuid see ei tähenda, et Eestil oleks väiksem võimalus ise otsuseid teha.
8. Eesti osaleb koos teiste liikmesriikidega	Euroopa Liidu institutsioonide töös ja oluliste otsuste tegemisel.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande võib teha paaristööna, kus paarilised teevad loetud tekstist ühise kokkuvõtte, mille teistele jutustavad.

8. KIRJUTAMINE

Ülesande täitmisel on aluseks ülesanne 6. Õppijaid võib õhutada ka diskuteerima organisatsioonide rolli ja funktsiooni üle.

9. KUULAMINE

10. KUULAMINE. LUGEMINE

11. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Esmasel kuulamisel ei pöörata tähelepanu sisule, vaid nn metatekstile. Õppijatel tuleb kindlasti küsida, mille alusel nad oma otsustused on teinud.

Teisel kuulamisel otsustatakse väidete tõesuse üle ning tabeli täitmiseks võivad õppijad vajada veel paari kuulamiskorda.

	ÕIGE	VALE
1. Eesti kodanik on Euroopa Liidu kodanik.	☒	☐
2. Inimene võib olla ka ainult Euroopa Liidu kodanik.	☐	☒
3. Eesti kodanik peab teises Euroopa Liidu riigis õppimiseks luba taotlema.	☐	☒
4. Euroopa Liidu kodanik saab vajaduse korral abi kõigi Euroopa Liidu riikide diplomaatilisest esindusest.	☒	☐
5. Euroopa Liitu reisimiseks piisab ID-kaardist.	☒	☐
6. Üheski Euroopa riigis ei ole piirikontrolli.	☐	☒
7. Iirimaa ei kuulu Schengeni viisaruumi.	☒	☐

A: Oh, tere!

B: Tere-tere, kuhu sa kiirustad?

A: Ma lähen oma Euroopa Liidu passi järele.

B: Kas sa oled siis Euroopa Liidu kodanik?

A: Muidugi, ma olen ju Eesti kodanik ja Eesti on Euroopa Liidus. Kas sa ei tea või?

B: Miks on hea Euroopa Liidu kodanik olla?

A: Ainult Euroopa Liidu kodakondsust ei ole, alati peab mõne Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik olema. Aga Euroopa Liidu kodanikuna on mul õigus reisida, elada, töötada ja õppida kõigis Euroopa Liidu riikides.

- B: Kas selleks on siis passi vaja?
- A: Tegelikult piisab ID-kaardist ka, see peab nagoonii igal Eestis püsivalt elaval inimesel olema. Ja Schengeni viisaruumis pole enam piirikontrolli ka. Aga kui ma reisin mõnda riiki, kes ei kuulu ei Schengeni riikide hulka ega ole Euroopa Liidus, siis on kindlasti passi vaja.
- B: Aga kuidas mina Euroopa Liidus reisida saan? Mul on hall välismaalase pass ja ma ei ole veel Eesti kodanik.
- A: Kas sul elamisloa on? Siis sa võid Schengeni viisaruumi riikides umbes kolm kuud, st 90 päeva poole aasta jooksul reisida. Aga sul peab olema ette näidata kehtiv reisidokument koos elamisloaga.
- B: Kas viisat on ka vaja?
- A: Ei, viisat sul ei ole vaja, aga Ühendkuningriiki ehk siis tavaliselt öeldes Inglismaale ja Iirimaaale reisimiseks on sul ikka viisat vaja ja Šveitsi minekuks ka.
- B: Aga kui sa tahad teise Euroopa Liidu riiki elama minna?
- A: Siis ma võin seda teha. Ja kui ma seal elan, siis ma võin ka hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja kohalikel valimistel ka. Ja kui ma mõnes riigis hätta satun, kus Eestil esindust ei ole, siis ma võin ükskõik missuguse Euroopa Liidu liikmesriigi diplomaatilisse esindusse minna.
- B: See on ju väga huvitav! Kust Euroopa Liidu kohta veel midagi teada saab?
- A: Kui sa tahad täpsemalt Euroopa Liidu kohta teada, siis vaata internetist Euroopa Liidu portaalist.

12. GRAMMATIKA

Grammatikaosa liitlause sõnajärje käsitlemisel tuleb õpetajal õppijatele meelde tuletada ka seda, et lihtlause on tegusõna alati lauses 2. kohal

Liitlause on tegusõna pealause tavaliselt teisel kohal, kõrvallause esimesel või teisel kohal

Lauseliikmete paremaks mõistmiseks on hea esitada nende kohta küsimus.

13. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab peatüki grammatikaosa. Eri värvidega markeerimine aitab meeldejätmisele kaasa.

14. SÕNAVARA. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on kinnistada nii peatüki sõnavara kui ka grammatika-osa. Õpetaja rõhutab humoorika teksti loomise nõuet ka siis, kui õppijatele see lisaklausel selle teema puhul raske tundub.

15. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

16. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

17. RÄÄKIMINE

Ülesanded kinnistavad peatükis õpitu sisu ja sõnavara.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne arendab eestikeelset argumenteerimisoskust, õpetaja juhib tähelepanu kõneväljendite kasutamisele.

19. KEELEKESKKOND

Ülesanne on mõeldud iseseisvaks täitmiseks.

Eesti valitsemiskorraldus

Viieteistkümnendas peatükis õpitakse tundma Riigikogu tööd, ülesandeid, valimis- ja töökorraldust, samuti saadikute õigusi ja kohustusi. Keelelistest oskustest õpitakse moodustama ja kasutama *ma-*, *mas-*, *mata-*, *mast-* vormi. Peatüki temaatika on tihedalt kodakondsuseksami nõuetega seotud.

Uued sõnad ja väljendid: valimissüsteem, seadusandlik võim, kaasajastamine, riigieelarve, kaitseväge juhataja, õiguskantsler, nõukogu esimees, riigikontrolör, istungjärk, seaduseelnõu, parlamendifraktsioon, kandidaat.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Õpetaja võib paluda õppijatel nimetada täiendavaid riike ja parlamente.

Eesti	Riigikogu
Läti	Seim
Saksamaa	Bundestag
Taani	Folketing
Soome	Eduskunta
Rootsi	Riksdag

2. LUGEMINE. SÕNAVARA

3. LUGEMINE

4. LUGEMINE

5. KIRJUTAMINE

6. SÕNAVARA

7. LUGEMINE. PAARISTÖÖ

8. SÕNAVARA. RÜHMATÖÖ

9. LUGEMINE

10. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

11. SÕNAVARA

12. RÄÄKIMINE

Ülesanded 2–12 moodustavad ühe omavahel seotud terviku, mille eesmärgiks on mitmeetapiline töö ülesande 2 lugemistekstiga ja selles esinevate sõnade kinnistamisega. Ülesandeid on otstarbekas lasta võimaluse korral järjest lahendada.

13. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Õige vastus on a: **Salajane hääletamine toimub nii, et avalikult ei ole teada, kes kelle poolt hääletab.**

14. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Otsiva lugemise käigus võib õppijatel paluda täiendavalt leida, mida öeldakse selles 13. ülesandes ära arvatud salajase hääletamise kohta.

15. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne kinnistab ülesande 14 teksti sisu.

16. GRAMMATIKA

Grammatikateema tuletab meelde *ma*-tegevusnimest tuletatud vormide funktsioonid. Teemaga seotud näitelause eeskujul võib õpetaja paluda õppijatel koostada oma näitelauseid. Täiendavaks nõudeks võib olla see, et näitelause eeskujul oleksid ka õppijate laused omavahel seotud.

17. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab grammatikaosa.

18. LUGEMINE. KIRJUTAMINE**19. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. SÕNAVARA**

Ülesannete eesmärk on loetu kinnistamine ja kodakondsuseksamil nõutava materjali omandamine. Ülesande 19 väljendid on ülesande täitmisel võtme-positatsioonil ja seetõttu peab veenduma, et nende tähendusest aru saadakse.

20. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande laused võib paluda õppijatel valjusti ette lugeda. Õpetaja saab neid vajaduse korral täiendada ja parandada.

21. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesande võib teha nii, et õppijad liiguvad ruumis kahe vastassuunalise ringina ning esitavad oma küsimused n-ö vastutulijatele. Liikumisel on elavdav ja teadmisi täiendavalt kinnistav funktsioon.

22. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärk on kontrollida vastuste õigsust ning saada tagasisidet.

23. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Loovülesande võib anda iseseisvaks tööks, selle täitmist tuleb kindlasti kontrollida ja paluda õppijatel oma lood ette kanda. Õppijad võivad ülesande sooritada ka paaristöona, teineteist intervjuuerides, kui ülesanne tehakse tunni ajal.

24. KEELEKESKKOND

Keelekeskkonna ülesanne on mõeldud iseseisvaks otsimisülesandeks.

Kuueteistkümnenda peatüki raames õpitakse tundma Eesti presidendi institutsiooni rolli ja õigusi, Eesti seniseid presidente, presidendi valimise aluseid. Keelelistest oskustest õpitakse kasutama tegusõnu *saama, tegelema, töötama, õppima, tegutsema* koos õiges käändes oleva käändsõnaga.

Uued sõnad ja väljendid: valimiskogu, sünnijärgne, ametiaeg, rahvusvaheline suhtlemine, esindama, välja kuulutama, on kooskõlas, laiali saatma, erakorralised valimised, umbusaldust avaldama, Riigikohus, kohtunik, õiguskantsler, riigikontrolör, saadik, suursaadik, sihtasutus, diplomaat, volikiri, surma mõistma, humoorikas, teravmeelne, heaks kiitma.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Õppiija on varasemate õppetükkide raames kokku puutunud kahega Eesti senistest presidentidest – **Lennart Meriga ja Konstantin Pätsiga**.

2. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

1. **Vabariigi President on** Eesti riigipea.
2. **Eestis on president** eelkõige riigi tseremoniaalne esindaja.
3. **President valitakse** Riigikogus või valimiskogus.
4. **Valimiseks peab ühe presidendikandidaadi poolt** hääletama vähemalt 68 Riigikogu liiget.
5. **Valimiskogu moodustatakse** ainult presidendi valimiseks.
6. **Valimiskokku kuuluvad Riigikogu liikmed** ja kohaliku omavalitsuse volikogude esindajad.
7. **Presidendiks kandideerija peab olema vähemalt** 40 aastat vana ja sünnijärgne Eesti Vabariigi kodanik.
8. **Presidendi ametiaeg** kestab viis aastat.
9. **Keegi ei tohi president olla** kauem kui kaks ametiaega järjest.

3. LUGEMINE

Ülesande eesmärgiks on arendada info koondamise oskust.

4. SÕNAVARA

5. SÕNAVARA. KEELEKESKKOND

Allajoonitud sõnad esinevad peamiselt **ajaleheartiklites** ja **uudistes**.

Ülesanne 5 õpetab õppijaid keelekeskkonda kasutama.

Õpetaja annab õppijaile tihti väikseid ülesandeid uute sõnade tuvastamiseks nende ümbrusest – ajalehtedest, kuulutustest, reklaamidest, uudistest, kasutusjuhenditest jm.

6. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne kinnistab õpitut. Täiendava ülesandena võib näiteks iseseisva tööna lasta õppijatel koostada nimekirja asjadest, mida president ei tohi teha. Ülesande täitmisele tuleb anda tagasisidet.

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

1. President **esindab riiki rahvusvahelises suhtlemises**.
2. Eesti presidendil on õigus muuta **peaministri ettepanekul** valitsuse koosseisu.
3. President nimetab ametisse kõrgeid riigiametnikud.
4. President on täidesaatva võimu osa.
5. President nimetab **Riigikohtu ettepanekul** ametisse kohtunikud.
6. President nimetab ametisse saadikud ja suursaadikud.
7. President annab **välismaalastele kõrgeima autasuna** Maarjamaa Risti.
8. President **võib jätta seaduse välja kuulutamata**.
9. President võib Riigikogu laiali saata ja kuulutada välja **erakorralised valimised**.

8. LUGEMINE

1. Soome-ugri rahvaste vastu on huvi tundnud **Lennart Meri**.
2. Põllumajandusega on olnud seotud **Konstantin Päts, Arnold Rüütel ja Toomas Hendrik Ilves**
3. Õigeusklikust perest on pärit **Konstantin Päts ja Arnold Rüütel**.

4. Eesti Vabariigi valitsuses on välisminister olnud **Lennart Meri** ja **Toomas Hendrik Ilves**
5. Ajakirjanikuna on töötanud **Konstantin Päts**, **Lennart Meri** ja **Toomas Hendrik Ilves**.
6. Välismaal on elanud **Konstantin Päts**, **Lennart Meri** ja **Toomas Hendrik Ilves**.
7. Valimistel on omavahel konkureerinud **Lennart Meri** ja **Arnold Rüütel** ning **Toomas Hendrik Ilves** ja **Arnold Rüütel**.

Konstantin Päts (23. II 1874 – 18. I 1956)

Lennart Meri (29. III 1929 – 14. III 2006)

Arnold Rüütel (snd 10. V 1928)

Toomas Hendrik Ilves (snd 26. XII 1953)

9. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Sõnavaraülesanne arendab koostööoskust. Õpetaja tagab selle, et õppijad kasutavad eesti keelt.

10. RÄÄKIMINE

Õpetaja tagab rääkimisvõimaluse kõigile õppijatele. Ülesande võib teha võistlusena, kus rühma ülesandeks on ära arvata, missuguse persooniga tegu on. Sel juhul tuleb lisatingimuseks seada võimalikult ootamatute faktide leidmine tekstist ja nende esitamine. See omakorda sunnib õppijaid teksti eriti tähelepanelikult lugema.

11. GRAMMATIKA

Grammatikaosa tuletab meelde mõnede õppetükis esinevate tegusõnade reksiooni.

Koos tegusõnadega *saama*, *tegelema*, *töötama*, *õppima*, *tegutsema* kasutatakse käändsõna järgmistes käänetes:

saama + saav ja seestütlev

tegelema + kaasaütlev

õppima + osastav, omastav, seesütlev, alalütlev

töötama + olev, seesütlev ja alalütlev

tegutsema + olev, seesütlev, alalütlev

12. GRAMMATIKA**13. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE**

Ülesanded kinnistavad grammatikaosa.

14. KIRJUTAMINE**15. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ**

Loovülesande loevad õppijad ette.

Ühise otsustuse, mille saavutamiseks kasutavad õppijad eestikeelset arutlust ja põhjendamist, tulemusel koostatud luuletus kirjutatakse

16. KIRJUTAMINE

Ülesande võib anda isesisvaks tööks.

17. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesanne kinnistab õpitut ja aktiveerib rääkimisoskust. Õppijad võivad küsimustele vastamiseks vajalikku teavet lisaks internetist otsimisele küsida ka õpetajalt või rühmakaaslastelt.

18. RÄÄKIMINE. ROLLIMÄNG. PAARISTÖÖ

Ülesanne aktiveerib rääkimisoskust.

19. RÄÄKIMINE

Ülesanne elavdab fantaasiat ja kordab 6. peatükis õpitud grammatika-teemat.

20. KUULAMINE

- Kui vana sinu praegune kodu on?
Ma elan lastekodus Pesa peres. Meie lastekodu maja on 93 aastat vana.
- Kas sulle meeldib siin?
Mulle meeldib Eestis, kuigi tahaks muidugi ka Soomes, Rootsis ja Venemaal ringi käia!
- Milliseid riike sa veel tead?
Rootsi, Jaapan, Portugal, Hispaania, USA, Saksamaa ...

- Kuidas Asko nii palju asju teab?
Asko teab neid asju. Talle meeldib end uudistega kurssi viia!
- Mis sind huvitab?
Minu lemmikaine koolis on ajalugu. Ja poliitikast ma tean, sest ma loen ajalehti, vaatan telerist uudiseid ja küsin kasvatajatelt.
- Kelleks sa suurena saada tahad?
Kui ma suureks saan, siin ma hakkan lenduriks ja lendan Antarktikasse. Siis ma näen pingviine ka!
- Kas sa tead ka, missugused valimised tulevad?
Varsti tulevad presidendivalimised. Ma loodan küll, et praegune president jätkab, sest ta on nii sõbralik ja tark.
- Kas sa telerist presidendi vastuvõttu ka vaatasid?
Jah, ma vaatasin küll, ma tahtsin sealt Riigikogu liikmeid ning presidenti näha.
- Kas sa tahaksid ka presidendi vastuvõtule minna?
Muidugi tahaksin, näiteks tahaks sinna riigikogulasena minna. Riigikogu on tähtis. Kui seda poleks, poleks ka riiki ja inimesi selle sees. Kui mina Riigikokku kuuluksin, käiksin seal iga päev kohal.
- Kas on ka midagi, mida sa muudaksid, kui oleksid näiteks Riigikogus või koguni Eesti president?
Hmm. Raske küsimus. Teeksin pensionid suuremaks, aitaksin kodutuid ja lastekodusid. Ja tahaksin, et kõik, kes kaklevad, seda enam ei teeks. Teeksin nii, et Eestis oleks kõigil hea elada.

21. KUULAMINE

Ülesanne nõuab teksti veelkordset kuulamist.

Ma elan lastekodus Pesa peres. Meie lastekodu maja on **93 aastat vana**.

Mulle meeldib **Eestis**, kuigi tahaks muidugi ka **Soomes, Rootsis ja Venemaal** ringi käia!

Rootsi, Jaapan, Portugal, Hispaania, USA, Saksamaa ...

Asko teab neid asju. Talle meeldib end uudistega kurssi viia! (kasvatajad)

Minu lemmikaine koolis on ajalugu. Ja poliitikast ma tean, sest ma loen ajalehti, vaatan telerist uudiseid ja küsin kasvatajatelt.

Kui ma suureks saan, siin ma hakkan **lenduriks** ja lendan Antarktikasse. Siis ma näen pingviine ka!

Varsti tulevad presidendivalimised. Ma loodan küll, et praegune president jätkab, sest ta on nii sõbralik ja tark.

Jah, ma vaatasin küll, ma tahtsin sealt Riigikogu liikmeid ning presidenti näha.

Muidugi tahaksin, näiteks tahaks sinna **riigikogulasena** minna. Riigikogu on tähtis. Kui seda poleks, poleks ka riiki ja inimesi selle sees. Kui mina Riigikokku kuuluksin, käiksin seal iga päev kohal.

Hmm. Raske küsimus. Teeksin **pensionid suuremaks, aitaksin kodutuid ja lastekodusid**. Ja tahaksin, et kõik, kes kaklevad, seda enam ei teeks. Teeksin nii, et Eestis oleks kõigil hea elada.

22. KIRJUTAMINE

Loovülesande võib teha ka iseseisva tööna.

23. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on peatükis õpitu kinnistamine ja kordamine.

24. KEELEKESKKOND

Keelekeskkonna ülesande võib teha iseseisva või tunnitööna.

Seitsmeteistkümnenda peatüki eesmärk on täiendada õppijate teadmisi Eesti Vabariigi valitsuse ülesannete ja tegevuse ning Eesti kohtusüsteemi ülesehituse kohta. Keelelistest teadmistest jätkub tegusõnade reksiooni teema käsitlemine sõnadega *sõltuma, aitama, rahul olema, käima ja minema*. Peatüki temaatika on tihedalt seotud kodakondsuseksami nõuetega.

Uued sõnad ja väljendid: peaminister, majandusminister, haridusminister, kultuuriminister, välisminister, äriühing, juhtorgan, portfelli minister, riigiasutus, riigivõimu teostama, riigikantselei, vaidlus, õigusi rikkuma, vaidlust lahendama, maakohus, ringkonnakohus, halduskohus, Riigikohus, kuringu, süütuse presumpatsioon, toimepanemine, süüdi mõistma, süütu, karistus, inimsusevastane, inimõigus, sõjakuritegu, genotsiid, sätestama, eelnõu, otsust langetama, aeguma, jõustumata, õigeks mõistma, vastust andma, edasi kaebama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesanne eeldab kursisolekut päevapoliitikaga. Õpetajal tuleb õppijaid vajaduse korral aidata.

2. LUGEMINE

Lugemisülesanne sisaldab suurel määral kodakondsuseksamiks vajalikku teavet.

3. SÕNAVARA

Õppijaid võib intrigeerida ka väljendi otsese tähendusega (istuv president võib olla ka president, kes jalgu puhkab).

portfelli minister – minister, kelle valitsusalas ei ole ministeeriumi
istuv president – president, kelle valitsemisaeg parajasti on
õigusakt – määrused, korraldused, eeskirjad

4. KIRJUTAMINE. LUGEMINE**5. RÄÄKIMINE**

Ülesande 2 alusel skeemi koostamine annab võimaluse uus materjal veel kord läbi töötada, et see paremini kinnistuks.

6. LUGEMINE

Ülesande võivad õppijad lahendada ka iseseisvalt või paaristööna. Selle lahendamiseks on vaja õpetaja kaasabi või interneti. Ülesannet võib kontrollida lahendamise järel ka rühmas, kus vale paigutust korrigeeritakse ja parandatakse.

Haridus- ja Teadusministeerium

Keeleinspeksioon

Justiitsministeerium

Kaitseministeerium

Kaitseressursside amet, Teabeamet
(ka kaitsevägi ja Kaitseliit)

Keskkonnaministeerium

Keskkonnainspeksioon
Maa-amet, Keskkonnaamet

Kultuuriministeerium

Muinsuskaitseamet

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

Lennuamet, Maanteeamet, Veeteede Amet,
Konkurentsiamet, Patendiamet, Tarbijakaitseamet,
Tehnilise Järelevalve Amet, Riigi Infosüsteemide Amet

Põllumajandusministeerium

Põllumajandusamet, Veterinaaramet

Rahandusministeerium

Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet

Siseministeerium

Kaitsepolitseiamet, Päästeamet,
Politsei- ja Piirivalveamet
(ka maavalitsused)

Sotsiaalministeerium

Tööinspeksioon
Ravimiamet, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet

Välisministeerium

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Sõnade järjekord lauses võib olla ka pisut erinev siintoodust.

1. Tulevased valitsuse liikmed annavad Riigikogu ees ametivande.
2. Vabariigi Valitsusele kuulub täidesaatev riigivõim.
3. See tähendab, et maksude kogumist, seaduste täitmist ja korrakaitset korraldab valitsus.
4. Valitsus teeb otsused oma istungil valitsusliikmete häälteenamusega.
5. Valitsusel on õigus algatada ka seaduseelnõusid.
6. Valitsuse istung on tavaliselt kinnine.
7. Istung toimub enamasti Tallinnas Toompeal Stenbocki majas.
8. Eesti valitsus kasutab valitsuse istungite infosüsteemi alates 2000. aastast.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärgiks on kinnistada ülesandest 7 loetut.

9. RÄÄKIMINE.

Loovülesande tegemiseks peab õpetaja andma õppijatele ettevalmistusaega. Ülesanne tuletab meelde tingiva kõneviisi kasutamist.

10. GRAMMATIKA

Grammatikaosa jätkab eelmise peatüki reksiooniteemat tegusõnade

sõltuma, aitama, rahul olema, käima ja minema reksioonidega.

käima + seesütlev, alalütlev

minema + alaleütlev, sisseütlev

sõltuma + seestütlev

aitama + osastav

rahul olema + kaasaütlev

jääma + sisseütlev, alaleütlev

NB! *Jäin haigeks, vanaks; sain terveks, suureks* – saav kääne

11. GRAMMATIKA. KUULAMINE

Kuulamisülesanne kinnistab grammatikaosa. Vajadusel võib teksti mitu korda kuulata.

1. President käib mõnikord nädalalõppudel oma Viljandimaa talus.
2. Parlamendisaadik läks Riigikogu istungile.
3. See, kuidas otsuseid vastu võetakse, ei sõltu ühe inimese soovist.
4. Kui sa lubad, siis ma aitan sind.
5. Kas sa ei oska öelda, oled sa oma töö tulemusega rahul?
6. Oh, mu rahakott jäi koju lauale!

12. GRAMMATIKA. SÕNAVARA

Ülesande eesmärk on grammatikateemat kinnistada.

13. LUGEMINE. RÄÄKIMINE**14. RÄÄKIMINE. LUGEMINE**

Ülesannete eesmärk on mõista Eesti Vabariigi kohtusüsteemi struktuuri ja toimimist ning see meelde jätta.

- a) maakohtu poole
- b) halduskohtus
- c) maakohus
- d) ringkonnakohtusse
- e) Riigikohus
- f) Riigikohtusse

15. LUGEMINE

a-11, b-8, c-2, d-1, e-9, f-3, g-4, h-5, i-6, j-10, k-7

16. LUGEMINE. SÕNAVARA**17. SÕNAVARA**

Ülesanded kinnistavad uut sõnavara ja ülesande 15 sisu.

18. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Ülesande võib teha ka paarismänguna, kus kummalgi paarilistest on 5 sõna ja 5 seletust. Üks paarilistest ütleb sõna, millele teine peab seletuse leidma, seejärel vahetatakse osad.

19. LUGEMINE.

Pärast ülesande lahendamist tuleb tekstist arusaamist kontrollida.

<p>Eesti on õigusriik ja siin kehtib süütuse presumpatsioon.</p>	<p>See tähendab, et keegi ei ole kuriteos süüdi enne, kui kohus on ta süüdi mõistnud ja süüdimõistev kohtuotsus on jõustunud. Selle põhimõtte vastu eksijal tuleb kohtus vastust anda. Sellega tuleb arvestada ka meedial. Ei tohi nõuda, et süüdistatav isik hakkaks tõendama oma süütust.</p>
<p>Kedagi ei tohi karistada karmimalt, kui seda nägi ette seadus, mis kehtis kuriteo toimepanemise ajal.</p>	<p>Kui seadust muudetakse kergemaks, siis peab kergema karistuse määrama ka kõigile varem karistatud inimestele.</p>
<p>Ühtki inimest ei saa süüdi mõista ega karistada teo eest, mis toimepanemise ajal ei olnud kuritegu.</p>	<p>Eestis ei aegu ainult inimsusevastased kuriteod, sõjakuriteod ja genotsiid.</p>
<p>Kedagi ei saa anda teist korda kohtu alla ega karistada teo eest, milles ta on lõplikult süüdi või õigeks mõistetud.</p>	<p>See annab inimesele kindlustunde, et karistust, mille ta sai, ei saa karmimaks muuta ja et pärast seda, kui ta on lõplikult õigeks mõistetud, ei saa talle uut süüdistust samas asjas esitada. Raskema karistuse võib määrata ainult kohus, kui otsus kaevatakse edasi järgmise astme kohtusse.</p>

20. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Õppijatega koos võib õigete ja valede lausete sisu üle arutleda.

Õiged laused:

3. Prokuröri ülesanne on tõestada inimese süüd.
4. Kүүiditamise korraldamise kuritegu ei aegu.

21. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on peatükis õpitu kinnistamine.

22. RÜHMATÖÖ

Ülesanne valmistatakse ette iseseisva tööna. Viktoriini korraldamiseks ja läbiviimiseks peab varuma aega.

23. KEELEKESKKOND

Ülesanne on mõeldud iseseisvaks tööks.

Inimeste põhiõigused, vabadused ja kohustused

Kaheksateistkümnendas peatükis käsitletakse kodakondsus-eksami üht põhiteemat – Eesti Vabariigi põhiseadust ja sellest tulenevaid inimeste põhilisi õigusi ja vabadusi Eestis. Peatüki tekstid ja ülesanded on keerukad ja õppijad võivad vajada rohkesti õpetaja abi. Õpetaja võib võtta selle peatüki käsitlemisel tundi abiks Eesti Vabariigi põhiseaduse, mille kasutamine on lubatud ka kodakondsuseksamil. Grammatikateemadest käsitleb peatükk sisseütleva käände lühikest vormi ja selle kasutamist.

Uued sõnad ja väljendid: vabadust võtta, kuritegu, viivitatult, teavitama, turvaline, diskrimineerima, veendumus, meedia, järgima, austama, käsitlema, puutumatus, vabaabi-elu, hooldaja, suhe, suhtlema, eraelu, sekkuma, läbi otsima, tungima, loata, kohustus, vabadus, abivajaja, töövõimetus, ülalpeetav, ülalpidamiskohustus, vanemaõigus, rahumeelne, häirima, südametunnistus, usuvabadus, usutalitus, riigikirik, kunstiteos, väljendusvabadus, au haavama, väärikus, kõlblusnorm, kinnipeetu, volinik, sooline võrdõiguslikkus, taga kiusama, noortejõuk, järgima.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesanne aktiveerib õppijate varasemad teemaga seotud teadmised ja kogemused. Mõtteskeemi juurde võib pöörduda tagasi, et seda täiendada või jutustamisel kasutada.

2. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuulamisülesannete 2 ja 3 edukaks täitmiseks tuleb teksti mitu korda kuulata.

Eesti on demokraatlik õigusriik. Kõikidele Eestis viibivatele inimestele on tagatud nende õigused ja vabadused. Õigused ja vabadused jaotatakse tavaliselt kahte rühma: igaühe õigused, mis on kõikidel inimestel, kes Eestis viibivad (nii Eesti kui teiste riikide kodanikel), ja kodanikuõigused. Üldised ehk igaühe õigused on kõikidel inimestel ega sõltu nende kodakondsusest, rassist, soost, rahvusest ega muudest asjaoludest. Kõik Eestis viibivad inimesed peavad Eestis olles Eesti seadusi täitma.

Kodanikuõigused on need poliitilised õigused, mis on ainult riigi kodanikel. Poliitilised õigused on sellised, mis annavad kodanikule õiguse osaleda riigivalitsemises.

3. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande täitmisel tuleb õpetajal jälgida, et õppijad kasutaksid ka kõneväljendeid.

4. LUGEMINE

Teksti võib lugeda ühiselt ja lõikude kaupa, et olla kindel, et kõik õppijad sellest aru saavad.

Õige järjekord:

- õigus elule
- vabadusele ja isikupuutumatusel
- Eestis on igaühel liikumisvabadus
- Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed
- Kellegi au ega head nime ei tohi laimata
- Kedagi ei tohi piinata, julmalt või alandavalt kohelda ega karistada

5. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Ülesande võib teha rühmatööna.

kinni pidada – võtta vabadus

toime panema – sooritama

mõista vanglakaristus – määrata vanglakaristus

on õigus – on lubatud

otsekohe – viivitamatult

kaks ööpäeva – 48 tundi

kokku saada – kohtuda

omaksed – lähedased
 ohutus – turvalisus
 garanteerima – tagama
 ei ole lubatud – on keelatud
 olema – viibima
 tavaliselt – enamasti
 taga kiusama – diskrimineerima
 arusaam – veendumus
 töölt lahti laskma – vallandama
 samaväärne – võrdne
 töötab – on ametis
 kohtusse kaebama – kohtusse pöörduma
 ajakirjandus – meedia
 tegutsemisel arvestama – järgima
 lugu pidama – austama
 arutamine – käsitlemine

6. SÕNAVARA

Ülesanne kinnistab õpitu sisu ja sõnavara.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärk on omandatut kinnistada.

8. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesande kirjutamisfaasi võib teha paaristöona. Õpetajal tuleb jälgida rühma meeleolu selle teema käsitlemisel ja võtta vestluse juhtimine vajaduse korral üle.

9. KUULAMINE

10. KUULAMINE

Ülesannete täitmiseks võib olla vaja teksti mitu korda kuulata.

1. Juhuslik möödakäija avastas täna varahommikul Tõnismäelt vastsünnu surnukeha, millel olid vägivallatunnused.
2. Politsei hoidis 48 tundi vahi all inimest, keda kahtlustatakse Vabaõhumuuseumi süütamises.

3. Paljud loodusteaduste üliõpilased on kasutanud võimalust elukohta muuta ja õppida edasi Euroopa Liidu ülikoolides.
4. Politsei tabas kella kolme ajal öösel XYZ kooli 7. klassi õpilased, kes värvisid pargis skulptuure.
5. Statistika näitab, et naiste palk on võrdsetel ametikohtadel meeste omast ligikaudu 20% väiksem.
6. Tartus tungis noortejõuk kallale mustanahalisele 39 aasta vanusele mehele, kes peab ülikoolis külalisõppejõuna loenguid.
7. Naised võivad õppida keevitajaks.
8. Ajaleht kuulutas esilehel, et üks naispoliitikuist ei kasvata korralikult oma last. Ta kasutas poliitikut iseloomustades sõna „rongaema”. Artikli avaldanud ajakirjanik oli sunnitud hiljem avalikult vabandama.
9. Kinnipeetud isik esitas politsei vastu kaebuse väites, et teda on kinnivõtmise ajal julmalt koheldud.
10. Pärast Jõhvi uue vangla avamist pahandasid inimesed, et vangide ülalpidamisele kulub palju raha ja et nende elutingimused on liiga head.

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ.

Ülesanne kinnistab peatükis õpitut.

a, b ja c juhtumil on tegemist põhiseaduslike õiguste rikkumisega.

12. GRAMMATIKA

Grammatikaosa kordab lühikese sisseütleva käände moodustamist. Võimalusel eelistab eesti keel lühikese sisseütleva vormi kasutamist. Pikka vormi kasutatakse siis, kui lühikese puhul esineks nt vormiline kokkulangevus, kui sõna häälikuline kuju lühikest vormi ei võimalda.

Lühike sisseütleva vorm võib langeda kokku osastava käände vormiga, käändelõpp võib olla *-de* või sõna sisekonsonant pikeneda.

13. GRAMMATIKA

14. GRAMMATIKA

15. GRAMMATIKA

Ülesanded kinnistavad ülesande 12 grammatikaosa.

16. LUGEMINE

Ülesande eesmärk on laiendada õppijate põhiseaduse-alaseid teadmisi. Küsimuste koostamine lõikude kohta aitab õppijatel loetu sisu struktureerida ja paremini meelde jätta.

17. SÕNAVARA

Ülesande eesmärk on laiendada õppijate sõnavara.

18. SÕNAVARA. GRAMMATIKA

Ülesande eesmärk on korrata varem õpitud grammatikaosi.

19. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Ülesanne kordab sõnamoodustust ja kinnistab uut sõnavara.

20. LUGEMINE

Valed laused on 1., 2., 3., 5., 7.

1. ja 7. lause on küll osaliselt õiged, kuid ebapiisavad.

21. RÄÄKIMINE

Ülesanne kinnistab loetu sisu.

22. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesanne on suhteliselt keerukas ja tuleb kindlasti teha rühmatööna. Õpetajal tuleb kontrollida, et kõik õppijad saaksid võimaluse oma mõtete väljendamiseks.

23. KEELEKESKKOND

Ülesanne on mõeldud iseseisvaks lahendamiseks. Õpetaja võib anda juhi-
seid, kust küsimustele vastuseid otsida.

Eesti kodanik Eestis

Üheksateistkümnendas peatükis jätkub õiguste teema Eesti kodanike ja mittekodanike õiguste, kohustuste ja vabaduste vaheliste erinevuste selgitamisega. Grammatikast õpitakse *nud-* ja *tud-*kesksõna kasutamist ja funktsioone.

Uued sõnad ja väljendid: õiguste teostamine, sätestama, eakas, igakuine, töövõime, mittetulundusühing, tööandja, osaline koormus, keskiga, kodakondsuseta, vanausuline, vereõigus, lojaalne, tagasi pöörduma, kaitseväekohuslane, riikidevaheline leping, ette nähtud, välja andma, ustav.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Õigus osaleda Riigikogu valimistel	K
Õigus oma nimele	I
Õigus isikupuutumatusetele	I
Õigus kuuluda erakonda	K
Usuvabadus	I

2. LUGEMINE

3. SÕNAVARA

4. RÜHMATÖÖ. RÄÄKIMINE

5. SÕNAVARA

Ülesanded aitavad kinnistada ülesande 2 lugemisteksti sõnavara. Mitu korda teksti lugedes jääb märkamatult meelde ka sisu.

6. RÄÄKIMINE

- kultuurautonoomia küsimust on käsitletud 7. peatüki kuulamistekstis.
- saksa
rootsi
vene
juudi
- Eestis oli juudi ja saksa kultuurautonoomia.

- 7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE
- 8. LUGEMINE
- 9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE
- 10. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanded kinnistavad ülesande 2 sisu.

- 11. SÕNAVARA
- 12. SÕNAVARA

Ülesanded kordavad varem õpitud sõnavara.

13. GRAMMATIKA

Grammatikaosas selgitatakse *nud-* ja *tud-* kesksõna funktsioone. Kesksõnade kasutamine muudab laused lühemaks ja elegantsemaks. *nud-* kesksõna iseloomustab tegijat, tegevus on minevikus toimunud. *tud-* kesksõna iseloomustab objekti, millele tegevus on suunatud, tegevus on samuti minevikus toimunud. *nud-* ja *tud-* kesksõna ei käändu.

- 14. GRAMMATIKA
- 15. GRAMMATIKA

Ülesanded kinnistavad ülesande 13 grammatikaosa.

Venemaa president on **alla kirjutanud** käskkirja, millega võivad setod kaotada õiguse oma Petseri rajoonis asuvatele esivanemate kodudele. Eesti setodes on otsus muret **tekitanud**, sellest ei selgu, kas see tähendab, et eestlastel ei ole **lubatud** enam Petseri lähedusse maad ja maju osta või tuleb neil loobuda ka seni **ostetud** või **päritud** kinnisvarast.

Venemaa presidendi käskkirjas on **öeldud**, et välisriikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud ei tohi olla piiriäärsetel aladel asuvate maatükkide omanikud. Sisuliselt tähendab käskkiri ka seda, et setod ja Petserimaaga **seotud** Eesti kodanikud ei saa enam omada maad Petseri rajooni territooriumil.

Käskkirjas on **ära toodud** 380 piiriäärse territooriumi nimed, nende hulgas on ka Pihkva oblastisse arvatud Petseri rajoon.

Käskkirjas ei ole **täpsustatud**, kas välismaalased ei tohi enam piirialadel kinnisvara osta või tuleb neil juba **ostetud** või **päritud** varadest loobuda.

16. KUULAMINE

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

18. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Ülesannete lahendamiseks vaja teksti mitu korda kuulata. Tekstis räägitakse **Eesti kodaniku õigustest ja kohustustest.**

Eesti kodakondsuse võib saada sünniga, see tugineb maailmas levinud põhimõttel, mida tuntakse kui *jus sanguinis* (vereõigus). Kui üks vanematest või mõlemad on Eesti kodanikud, saab laps Eesti kodakondsuse ka siis, kui ta sündis mõnes muus riigis.

Kodanikul on kohustus olla oma riigile lojaalne.

Põhiseaduse kohaselt on teatud õigused ainult Eesti kodanikel. Tähtsaim Eesti kodaniku õigus on hääletada Riigikogu valimistel ja rahvahääletustel ning osaleda nii riigivõimu teostamisel. Ka Riigikogusse kandideerida saavad ainult Eesti kodanikud. See on nii sellepärast, et kodanikud vastutavad põhiseadusliku korra ja Eesti riigi säilimise eest.

Kuna Eesti poliitikat kujundavad erakonnad, siis on ka erakonda kuulumine võimalik ainult Eesti kodanikel. Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga võivad erakonda kuuluda ka Euroopa Liidu kodanikud.

Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast. Paljud Teise maailmasõja ajal Eestist põgenenud inimesed on seda kasutanud ja Eestisse tagasi pöördunud. Valitsus võib Eesti kodaniku, keda kahtlustatakse kuriteos, teisele riigile välja anda. Seda saab teha ainult siis, kui seda näevad ette riikidevahelised lepingud.

Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Meessoost, terved Eesti kodanikud on kohustatud täitma kaitseväeteenistuskohustust ehk teenima Eesti kaitseväes. Eesti kodanik on kaitseväe kohuslane kuueteistkümnendast kuni kuuekümnenda eluaastani.

Kodaniku õigused	Kodaniku kohustused
<ul style="list-style-type: none"> • Sünnipärasel eestlasel on õigus saada kodakondsus vereõiguse alusel. • Hääletada Riigikogu valimistel ja rahvahääletustel ja teostada nii riigivõimu. • Kandideerida Riigikogusse. • Kuuluda erakonda. • Kodanikku ei saa Eestist välja saata. • Õigus Eestisse tagasi pöörduda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Olla riigile lojaalne. • Olla ustav põhiseaduslikule korrale • Kaitsta Eesti iseseisvust, • 16–60 aasta vanustel meestel on kaitseväe kohustus.

19. LUGEMINE. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne kordab peatükis õpitut.

20. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Ülesanne kinnistab vaba väljendusoskust ja peatükis õpitut. Õpetaja jälgib, et õppijad kasutaksid kõneväljendeid õigesti.

21. KEELEKESKKOND

Ülesanne on mõeldud iseseisvaks tööks.

Peatüki eesmärk on korrata eelmiste teemade raames õpitud, jutustada Eestimaast, selle loodusest, huvitavatest paikadest, avaldada oma seisukohti ja arvamusi; moodustada iseseisvalt omadussõnu.

Uued sõnad ja väljendid: pühakoda, rannajoon, rannik, poolsaar, paas, pank, kuppel, karstiala, vaatlema, siig, kobras, vigane, kajastus, kombetalitus, pillama, kasvuperiood, avastama, usaldama, hindama, hoidma, asja kallale asuma, kinnine, usaldusväärne.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Õppijad võivad teatud aja (nt 2 minuti) jooksul kirja panna või öelda suuliselt (suulise töö puhul peab aeg olema lühem) valikuta kõik sõnad, mis nende jaoks Eestiga seostuvad. On hea, kui õpetaja vabade assotsiatsioonide protsessi selle jooksul ei sekku.

Eestiga assotsieeruvate mõistete ühise nimistu võib õpetaja eestvõttel seejärel tahvlile kirjutada. Ühisnimekirja võib lasta õppijatel interpreteerida (miks just niisugused assotsiatsioonid korduvad, mis tähendus neil on).

2. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Sõnavaraülesanne juhatab sisse järgneva lugemisülesande.

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Ülesande tekstid tutvustavad Eestimaad ja selle loodust. Tekstid võib õpetaja õppijate vahel ära jaotada ning lasta paarilistel enda loetud teksti sisu teistele ümber jutustada.

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne kordab ja kinnistab ülesandes 2 loetut. Tabeli kolmanda lahtri võivad õppijad täita ka iseseisva ülesandena, näiteks internetti kasutades.

5. RÄÄKIMINE

Õpilased jutustavad teksti juures olevate fotodest.

Lisaülesandena annab õpetaja õppijale töölehe, kus on foto koos jutustamist toetavate sõnadega. Õppija kasutab jutustamiseks töölehte, kaaslaste üleandeks on aimata, missuguse paigaga/nähtusega/inimesega tegu on. Ülesanne kordab ja kinnistab varemõpitut.

TÖÖLEHE NÄIDIS

Pärnu

rand
rannajoon
puhkama
suplema
mängima
ujuma
laudtee
jalakäijad

Tallinn

vanalinn
torn
büroohoone
kõrguma
kõrge
pilved
erinev
hoone

Vabaõhumuuseum

rahvatants
tantsima
laulma
ringmäng
rahvariided
peakate

Pärnu

Jannsen
skulptuur
tervitama (*keda?*)
kaabu
peatänav
munakivi
Pärnu
postkontor
kepp
käes hoidma
mööduja

Fotod: Jürgen Gellfart

6. SÕNAVARA

Ülesande eesmärk on sõnavara laiendamine. Õpetaja leiab sõnade seletamisel abi Eesti Keele Instituudi võrgusõnaraamatutest.

pillama	laskma maha kukkuda
vigane	puudega, defektne, katkine
regilaul	rahvalaul
motiiv	kujund, stiimul, põhjus
rahvalaul	rahvaluuleteos, mida lauldakse
kajastus	peegeldus
pööripäev	aastaaja vaheldumise päev, pöördeline päev
paas, pae	lubjakivi
noorik	pruut, noor naine
neiupõlvenimi	sündimisel saadud perekonnanimi
kombetalitus	rituaal
mõis	härrestemaja, isanda maavaldu
kraater	lehter, rõngakujuline süvend
meteoriit	kosmosest maale langenud kivim
pühakoda	kirik, tempel

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Üks eriline paik, milleta Eesti **poleks** Eesti ega Saaremaa Saaremaa, on kindlasti Kaali meteoriidikraater. Kaali kraater, mis on **tekkinud** meteoriidi langemisest ja sellele järgnenud plahvusest, **asub** Kuressaare–Kuivastu maantee läheduses. Ühe teooria järgi langes Kaali meteoriit taevast alla **pae-sele** Saaremaale pronksiajal ning muistsed saarlased **pidasid** seda taevatu-leks, mille päikesejumal käest pillas.

Saaremaa vanima, Karja kiriku laemaalingutel kujutatakse selle **sünd-muse** tähistamiseks vigase jalaga päikest. Usutakse, et regilaulud, milles **räägitakse** Saaremaa põlemisest, on samuti inspireeritud meteoriidi langemisest. Sellekohaseid **motiive** võib leida ka soomlaste ja lätlaste rahvalauludes.

Lennart Meri ja teised uurijad on **otsinud** Kaali plahvuse kajastusi **mütoloogias** ja folkloorist, samuti maailmaränduri Pythease **reisi-kirjadest** ning seostanud seda kreeka päikesejumala poja hukkamise ja muinasskandinaavia **jumala** Thori saabumisega. Lennart Meri **arvates** oli Kaali meteoriidikatastroof üks olulisemaid sündmusi kogu Muinas-Skan-

dinaavias ja seda hakati tähistama suvisel pööripäeval rituaalse lõkketule süütamisega – praeguse jaanitulega.

Kraatrisse tekkinud **järvekest** on rahvasuus nimetatud ka Pühajärveks.

Eesti muistendite **järgi** on aga Kaali järv tekkinud mõisa või lossi maa alla vajumise tagajärjel, kui õde ja vend **soovisid** omavahel keelatud abiellu astuda.

Tänapäeval on **noorpaaridel** kombeks käia Kaali järve ääres **nooriku** neiupõlvenimega hüvasti jätmas või mõnda muud õnnetoovat kombetalitust läbi viimas.

Kaali järv kui meteoriidikraater võeti **looduskaitse** alla 19. augustil 1938.

Grammatika kordamiseks laseb õpetaja paarilistel leida tekstist:

- 1) kõik umbisikulised tegusõnad;
- 2) kõik lihtminevikus olevad tegusõnad;
- 3) kõik täisminevikus olevad tegusõnad.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne kinnistab loetut.

9. KIRJUTAMINE. GRAMMATIKA

Ülesandel on grammatikat kordav ja silmaringi laiendav eesmärk.

Paljude teiste Eesti **kirikutega** võrreldes on Narva Aleksandri kirik suhteliselt noor, kuid temalgi on jutustada oma lugu. Narva Aleksandri kirik ehitati Peterburi **akadeemiku**, arhitekt Otto Pius von Hippuse (1826–1883) **projekti** järgi Kreenholmi **tehasekirikuks** ja oli määratud 5000 luteri usku **vabrikutöölisele**. Sama mees **projekteeris** ka Tallinna Kaarli kiriku ja Sangaste mõisa hooned. Pühakoja ehituskulud kandis Kreenholmi manufaktuuri **omanik** parun von Knoop. 20. oktoobril 1883. aastal **anti** Narva linna ja Eestimaa konsistooriumi **otsusega** kirikule Aleksander II nimi – tsaar oli 1. märtsil 1881. aastal atentaadis hukkunud. Kirik **pühitseti** 28. mail 1884. aastal. Esimese **maailmasõja** elas kirik vapralt üle, kuigi on kirjeldatud, kuidas pühakoja aknad kuumuses **sulasid**.

Teises maailmasõjas läks kogu Narva linnal üsna kehvasti. Suurem osa Narva **hoonetest** sai Nõukogude lennuväe **pommirünnakute** tagajärjel tugevasti kannatada. 1944. aasta 6. märtsi pommitamise käigus **kukkus**

üks lennukipomm läbi kiriku **kupli**. 24. juulil lasti torn õhku. Aleksandri kirik jätkas mõnda aega **tööd** ka pärast sõda. Kui Narva endine kirikuõpetaja Elmar Kull 1956. aastal **vangilaagrist** vabanes, püüti hakata ka kiriku torni taastama, kuid juba 1962. aastal **sunniti** kogudus **kirikust** lahkuma ja pühakoda muudeti **suhkrulaoks**. Kogudus jätkas oma tegevust Zinovjevi malmitöökoja **barakis**.

Kirik tagastati **kogudusele** 1990. aastal. 19. septembril 2000 nimetas president Lennart Meri kiriku Aleksandri Suurkirikuks. Peidetud ajalooline kirikukell, mis **oli valatud** 1900. aastal Gattšinas ja mida **kaunistavad** Eestimaa kubermangu kolm lõvi ning keisrikrooni vapp, toodi välja kiriku 120. aastapäevaks. 2007. aasta augustis tõsteti uuesti üles tornikiiver ning Narva linna ja Eesti riigi üks **sümboleid**, Aleksandri Suurkirik, oli oma ajaloolise **ilme** tagasi saanud. Narva kirik on Eesti suurimaid **pühakodasid**, kuhu mahub 5000 inimest. Ja muuseas, Narva Aleksandri kiriku torni paigaldati Eesti **kirikutest** esimesena lift.

10. LUGEMINE

Ülesanne suunab õppijad keskenduma ülesande 9 teksti sisule.

11. GRAMMATIKA

Grammatikaosas käsitletakse omadussõnade tuletamist liidete *-kas*, *-lik* ja *-line* abil. Nimisõnale liitudes näitab *-kas* seda, et mingit omadust on palju. Omadussõnale liitudes näitab *-kas*, et seda omadust on vähe.

NB! *-kas* on ka nimisõnade liide, nt *pastakas*, *purjekas*. Seda liidet kasutatakse kõnekeeles väga tihti.

lik-liite abil moodustatakse omadussõnu, see liitub peamiselt nimisõnadele. Selle liitega sõnad näitavad sageli tegevuse või oleku omadust. Kui *-lik* liitub tegusõnale, tähendab see, et niisugune tegevus on kellelegi või millelegi iseloomulik.

-line liitub omastavas käändes olevale nimisõnale ja iseloomustab tavaliselt mingit (välist) omadust või valdkonda.

12. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab grammatikaosa. Õpetaja palub õppijatel otsida vastavate liidetega omadussõnu ka teiste peatükkide tekstidest.

13. GRAMMATIKA**14. KIRJUTAMINE. GRAMMATIKA**

Ülesanded kinnistavad peatüki grammatikaosa.

tõeline, valelik, naljakas, imelik/imeline, pruunikas, perenaiselik, emalik, ruuduline, lilleline, laineline, talendikas, murelik, ettenägelik, kasulik

15. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne kinnistab loetut ja peatüki grammatikaosa ning aktiveerib õppijate aktiivset kõnelemisuskust.

16. LUGEMINE

Libiseva lugemise ülesande käigus tutvuvad õppijad esimest korda lugemistekstiga.

17. LUGEMINE. SÕNAVARA

Sõnavara laiendav ja kordav ülesanne.

18. LUGEMINE

Otsiva lugemise ülesande eesmärgiks on leida tekstist nõutud info. Ülesanne valmistab ette vastavat tüüpi ülesanneteks tasemeeksamil.

	ÕIGE	VALE
1. Jacques oli Eestist kuulnud juba lapsena.	☒	☐
2. Ta arvab, et eestlased mõtlevad moodsalt.	☒	☐
3. Jacques arvab, et Eesti loodus on puhas ja puutumatu.	☒	☐
4. Jacques oskab hästi eesti keelt.	☐	☒
5. Ta kardab saunas käimist.	☐	☒
6. Eestlastega on alati raske kontakti saada.	☐	☒
7. Eestlased hindavad aega.	☒	☐
8. Eesti sõbrad on Jacques'i meelest truud sõbrad.	☒	☐
9. Jacques'ile ei meeldi eriti Eesti teeninduskultuur.	☒	☐
10. Eestlastele meeldib omaette olla.	☒	☐
11. Eestlased ei ole prantslase arvates eriti usklik rahvas.	☒	☐

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesande eesmärk on ülesandes 16 loetu koondamine. Ülesande võib lasta õppijatel ette lugeda.

20. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne võimaldab õppijatel avaldada oma seisukohti ja arvamust. Õpetaja hoolitseb selle eest, et kõik õppijad sõna saavad. Ülesande lahendamiseks tuleb anda piisavalt aega.

21. KUULAMINE

Õpetaja annab õppijatele võimaluse kuulata laulu mitu korda, et anda neile võimalus ülesannet kontrollida.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
kus keldripoodides on jube **kõrged** hinnad.
Kus ringi **jalutavad** noored kaunid emad
ja nende emad, kes pole enam **kenad**.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
kus õhtul **pole** mitte kuhugile minna,
kus eluunistus on **kasutatud** bemark
või **eramaja** ning suur-suur-suur-suur peenar.

Seal mehed **alalõpmata** on täis,
seal Smilers **ikka** suvetuuril käib.
Seal jaanitulel alati saab keegi lõuga,
seal **raha** teenitakse toore jõuga.

Seal **depressiivsed** Eesti väikelinnad,
seal **alevid** ja asulad ja külad.

Depressiivsed Eesti väikelinnad
meil väga tihti pole **põhjust** sinna minna,
kus igal pool ei voha hullult **kaubandus**,
kus **mõned** endiselt ei lukustagi ust.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
sind justkui ajaks **naerma**, kuuldes mõnda nime neist.
Sa justkui häbeneks, kui keegi küsib mõnda **neist**.
Sul on üks saladus: sa **oled** ühest neist.

Seal kõiki **tunned** hästi nimepidi:
on Kask ja Tamm ja **Kuusk** ja Lepp ja Saarepuu.
Seal lemmikspordiala **meeleheide**.
Sa olid oma **klassi** parim, sa olid oma aja parim!

Seal depressiivsed eesti väikelinnad.

Sa olid oma **aja** parim.
Sa olid **oma** linna parim.
Sa **olid** oma klassi parim.

22. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Õpetaja juhhib ja suunab vajaduse korral arutlust.

23. RÄÄKIMINE

Ülesande võib anda ka iseseisvaks tööks, kuid sellele tuleb kindlasti anda tagasisidet. Kui õppijad on kindlalt joonistamisele vastu, võib joonistamise asemel kasutada kollaažtehnika. Õpetaja võib joonistamis- või kleepimis-ülesande ka ise ette valmistada, tuues vastavad vahendid (ajakirjade väljalõiked, liim, paber, käärid, värvipliatsid jm) ise kaasa, või paluda need õppijatel kaasa võtta.

24. KEELEKESKKOND

Ülesande võib teha teema jooksul pärast ülesandeid 7 ja 9.

Tööraamatu viimases peatükis korratakse eelmiste peatükkide temaatikat, tuletatakse meelde, missugused nõuded on vaja täita, et saada Eesti Vabariigi kodanikuks; õpitakse vastama kodakondsuseksami näidisküsimustele. Keelelistest teadmistest tuletatakse meelde sidesõnu ja nende kirjavahemärke.

Uued sõnad ja väljendid: naturalisatsioon, kaasa lööma, taotleja, tunnustama, riigilõiv, taotlus, elulookirjeldus, avaldust täitma, erilised teened.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Ülesanne eeldab individuaalset täitmist. Õpetaja võib paluda vastuseid pisteliselt ette lugeda. Samuti võib küsida, mida kodakondsus õppijate jaoks tähendab. Õpetaja osaleb rühma töös ja jutustab ka oma nägemusest.

2. LUGEMINE

Ülesanne tuletab meelde Eesti Vabariigi kodakondsuse saamise nõuded.

3. SÕNAVARA

Sõnavaraülesanne laiendab õppijate sõnavara ja tuletab meelde eesti tähes-tiku.

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

1. Eesti kodanikuks võib saada nii sünniga kui naturalisatsiooni teel.
2. Naturalisatsiooni tingimused on sarnased teiste riikide omadega.
3. Eesti kodakondsuse taotleja peab oskama eesti keelt ja tundma seadusi.
4. Eesti kodakondsuse taotlejal tuleb sooritada Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsusseaduse tundmise eksam.
5. Ta peab olema elanud Eestis kaheksa aastat.
6. Eesti kodakondsuse taotleja peab olema Eesti riigile lojaalne.

7. Kodanikuks ei saa andmeid varjanud või valeandmeid esitanud inimene, kellel on kehtiv karistus või kes on töötanud välisriigi luure- või julgeolekuorganites.
8. Eesti kodanik ei saa olla samal ajal mõne teise riigi kodanik.

5. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Ülesanne tuletab meelde varem õpitu.

6. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesande eesmärk on aktiveerida õppijate parafraseerimisoskust.

7. KUULAMINE

8. KUULAMINE

A: Tere, kuhu **sa kiirustad**?

B: Ma tahtsin ennast **kodakondsuse** taotlejaks registreerima minna. Aga ma ei tea, kas see on väga keeruline.

A: Ah, mine nüüd. See pole keerulisem kui mõni muu asi. Kas sa tead juba, mis **nõuded selleks** on?

B: Päris täpselt ei tea, ainult seda tean, et sinna saab **eksamikeskuse kodulehel** registreerida. Kas sina tead?

A: Muidugi tean. Sa pead olema vähemalt **15 aastat vana**, noh, seda sa ju oled. Ja pead olema Eestis elanud elamislooga vähemalt **kaheksa aastat**, viimased **viis** aastat pidevalt, ehk sa pead olema olnud Eestis vähemalt **183 päeva** aastas. Seda sa oled ju ka?

B: Muidugi olen, ma olen siin sündinud ka.

A: Sellest ei piisa kahjuks. Su vanemad on ju **ukrainlased**.

B: Jah, seda küll, räägi edasi.

A: Ja siis sa pead **eesti keelt oskama** nii palju, et sa sellega igapäevaelus toime tuled. Eesti keelt oskad sa küll palju paremini. Ja sa pead tundma **kodakondsuse seadust** ja Eesti Vabariigi põhiseadust. Ah jaa, **töökoht** ja elukoht peavad ka olema.

B: Milleks seda vaja on?

A: Noh, vaata, riik tahab olla kindel, et sa suudad ennast elatada ja et oleks teada, kuhu sulle **posti saata**.

B: Mida selle **sissetuleku** all mõeldakse?

A: See võib olla palk, äritegevuse tulu, pension, stipendium aga töötu abiraha või lapsetoetus ka. Ega sa mõne muu riigi kodanik ei ole, siis sa pead enne taotlema, et sind sellest vabastataks, ja **pool aastat ootama**.

B: Miks?

A: Vaata, Eesti seaduste järgi saab sul olla **ainult ühe** riigi kodakondsus.

B: Ah nii, aga kuidas nendega on, kellel on vanemad **eri rahvusest**, üks eestlane?

A: Siis peab laps 18-aastaseks saamisel valima, kumma kodakondsuse ta valib. Aga Eesti kodakondsust ei tohi kelleltki **ära võtta**.

9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Ülesanne eeldab kuuldu mõistmist ja sobitamist varasemate teadmistega.

10. GRAMMATIKA

11. GRAMMATIKA

Grammatikaosa tuletab meelde sidesõnade kasutamist ja suunab õppijad tegema tähelepanekuid sidesõnade kirjavahemärkide kohta. Tugevama keeletasemega rühma puhul võib lasta õppijatel püüda sõnastada sellekohase reegli.

Sidesõnad seovad lause sõnu või osalauseid. Sidesõnad võivad olla:

- 1) ühendavad – *ja, ning; nii ... kui ka,*
- 2) eraldavad – *aga, kuid, ent; vaid, või,*
- 3) aja väljendamiseks kasutatakse sidesõna *kui,*
- 4) põhjuse väljendamiseks kasutatakse sidesõnu *sest, et, sellepärast et, kuna, kui.*

12. GRAMMATIKA

Ülesanne kordab varem õpitud.

13. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Ülesanne kinnistab grammatikaosa.

Kui nõuded kodakondsuse taotlemiseks on täidetud, tuleb minna Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsus- ja migratsioonibüroosse **ning** esitada sooviavaldus. Avaldusega koos tuleb täita elulookirjeldus, tasuta riigilõiv ja esitada kõik vajalikud dokumendid. Järgneb kuue kuu pikkune

naturalisatsiooniperiood, et taotleja saaks oma otsuse üle järele mõelda ja vajaduse korral taotleda loobumist eelmisest kodakondsusest. Pool aastat pärast avalduse registreerimist peab taotleja minema uuesti kodakondsus- ja migratsioonibüroosse ning kirjalikult kinnitama, et soovib jätkuvalt Eesti kodakondsust saada. Seejärel saadetakse dokumendid valitsusele, sest see otsustab kodakondsuse andmise. Valitsuse positiivse otsuse korral vormistatakse uue kodaniku dokumendid ja antakse kodakondsustunnistus.

Aastas saavad mõned inimesed eriliste teenete eest küll kodakondsuse, aga mitte rohkem kui kümme inimest.

Lapsevanemal on õigus taotleda kodakondsust oma alla 15-aastasele lapsele, kui vanemal on juba Eesti kodakondsus. Vanem saab taotleda kodakondsust lapsele ka siis, kui laps on sündinud Eestis pärast 26. veebruari 1992 ja ei ole ühegi riigi kodanik. Laps ei pea tegema kodakondsuse saamiseks eesti keele ega seaduse tundmise eksamit.

14. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne kinnitab teadmisi kodakondsuse taotlemise tingimuste kohta.

15. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse tundmise eksameid korraldab eksamikeskus. Eksamile saab registreeruda elektrooniliselt riigiportaalis www.eesti.ee või saata posti teel avaldus koos passi või ID-kaardi koopiaga. Eksamit saab teha kord kuus Tallinnas, Narvas, Jõhvis ja Tartus ühel ja samal kuupäeval ja kellaajal. Eksam on kirjalik ja testi vormis. Soovijatel on võimalik saada tasuta konsultatsiooni. Eksamitöös on 24 valikvastusega küsimust ja eksam on eesti keeles. Eksamil nõutakse Eesti põhiseaduse 1. ja 3. peatükis sätestatu tundmist. Samuti nõutakse seal põhiseaduse 2. peatükis sätestatud põhiõiguste, vabaduste ja kohustuste teadmist. Eesti kodakondsuse taotleja peab tundma Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Vabariigi Presidendi ja kohtu pädevusi põhiseaduse kohaselt. Ta peab tundma Eesti kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise tingimusi ja korda vastavalt kodakondsusseadusele. Eksami 24 küsimusele vastamiseks on aega 45 minutit. Eksam on sooritatud, kui õigesti vastatud on 18 küsimust. Eksami ajal on võimalik kasutada eestikeelset põhiseadust, kodakondsusseadust ja sõnaraamatut. Raamatud ja materjalid annab eksamikeskus.

16. KIRJUTAMINE

Ülesanne kinnistab teadmist kodakondsuseksami läbiviimise korra kohta.

17. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Õpetaja jälgib, et paarilised kasutavad rääkimisel eesti keelt.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Õpetaja juhendamisel võib koostada kodakondsuse saamise nõuete ja korralduse kohta ühise nimekirja, mis kirjutatakse ühiselt tahvlile.

19. KUULAMINE

Ülesande eesmärk on lisaks kuulamisoskuse arendamisele mõjutada õppijaid afektiivselt laulupidudelt tuttava lauluga. Õppijad võivad jutustada, kas ja kus nad seda laulu kuulnud on. Laulu püütakse võimalusel ühiselt laulda, õpetaja kontrollib, kas kõik õppijad saavad laulu sõnadest aru.

Ärkamise aeg

Meri siin **seisma** jäi, keegi peatas ta.
Kallas veest jagu sai, kaldast **algas** maa:
tasane, kullane, **kivine**, mullane,
pilvine, **tuuline**, ootust täis.

Peagi siin kokku **said** esimemm ja taat,
vaevaga kodu löid, **lapsed** majja töid.
Oli õnn, oli **rõõm**, oli naer, oli nutt,
oli töö, **oli** vaev sellel maal.

Eestimaa, Eestimaa, **oled** mu kodumaa,
oled mu **armastus**, õnn ja rõõm.
Eestimaa, Eestimaa, oled **mu** kodumaa,
oled mu südames sügaval.

Tulega, mõõgaga **tuli** võõras mees,
häda tõi, valu **tõi**, võõrast leiba sõi.
Langes taat, **memmeke**, lapseas vennake,
pisaraist märjaks **sai** kogu maa.

Eestimaa, **Eestimaa**, oled mu kodumaa,
 oled mu armastus, **õnn** ja rõõm.
 Eestimaa, Eestimaa, **oled** mu kodumaa,
 oled **mu** südames sügaval.

Isa meelt, **emakeelt** hoian sellel maal.
 Taadimaa, memmemaa endiselt **on** ta:
 tasane, kullane, kivine, **mullane**,
 pilvine, tuuline, **ootust** täis.

Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
 oled mu armastus, õnn ja **rõõm**.
 Eestimaa, Eestimaa, oled mu **kodumaa**,
 oled mu südames **sügaval**.

20. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Laulu kolmas salm räägib **Eesti korduvast okupeerimisest ajaloo jooksul**.

21. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Ülesanne tehakse eraldi paberile või vihikusse, selleks palub õpetaja eelmisel tunnil võtta kaasa pliitsid vm joonistusvahendid.

22. KORDAMINE

Õpetaja võib vastused õpilastega läbi arutada, et need kellelegi ebaselgeks ei jääks.

1. Kes on Eesti Vabariigi kõrgeima riigivõimu kandja?
 Rahvas
2. Kui vanalt saab kodanik õiguse hääletada Riigikogu valimistel?
 18-aastaselt
3. Kuidas saavad Eesti kodanikud teostada kõrgeimat riigivõimu?
 Osaledes Riigikogu valimistel ning rahvahääletustel
4. Kes tohivad kandideerida Riigikogu liikmeks?
 Ainult Eesti kodanikud

5. Millal on inimene kuriteos süüdi?
 Siis, kui süüdimõistev kohtuotsus on jõustunud
6. Eestis tohivad oma õiguste rikkumise korral kohtusse pöörduda:
 kõik inimesed
7. Olulistes riigielu küsimustes otsustab rahvahääletamise korraldamise:
 Riigikogu
8. Riigikogu korralised valimised toimuvad:
 iga nelja aasta järel
9. Riigieelarve võtab vastu:
 Riigikogu
10. Vabariigi Valitsuse liikmed nimetab ametisse:
 Vabariigi President
11. Kui kauaks valitakse ametisse Vabariigi President?
 5 aastaks
12. Mitu liiget on Riigikogul?
 101 liiget
13. Seaduseelnõude hääletamine Riigikogus on:
 Avalik
14. Kes annab Eestis riiklikke autasusid ja diplomaatilisi auastmeid?
 Vabariigi President
15. Ministeeriumi tegevust juhib:
 Minister
16. Kas lause „Minister võib samal ajal olla ka Riigikogu liige” on õige või vale?
 Vale
17. Vabariigi Valitsuse tegevust juhib ja valitsust esindab:
 peaminister
18. Mis on Riigikogu ülesanne?
 Riigieelarve vastuvõtmine
19. Mis on Vabariigi Presidendi ülesanne?
 Seaduste väljakuulutamine

20. Vabariigi Valitsuse poolt seaduse alusel ja seaduste täitmiseks antavad õigusaktid on:
- määrused ja korraldused
21. Mis on Eestis kõrgeim kohus?
- Riigikohus
22. Kodakondsuse andmise otsustab:
- Vabariigi Valitsus
23. Kumb lausetest on õige?
- Eesti kodakondsuse võib anda eriliste teenete eest, kuid mitte rohkem kui kümnele inimesele aastas.
24. Kui vanalt võib soovija iseseisvalt taotleda Eesti kodakondsust?
- 15-aastaselt